

WELES

Vendryňský poetický magazín

2/97

• • • O B S A H • • •

- De nomine villae nostrae / 1
Ivan Motýl - Flétna Händlový haldy / 2
Petr Čermáček - Jób v železech slunovratu / 5
Ladislav Krajča - Dnes opět neuvidím smutnookou / 8
Slavomír Kudláček - Balada o lovětínské rokli / 10
Petr Odillo Stradickej Stanczyk ze Strdic - Vzestup a pád kutrolfu (Kunsthistorická groteska) / 14
Překladatelská hut': Simon Armitage v překladech Milana Děžinského / 16
Mladá slovinská poezie v překladech Františka Benharta / 18
Tavírna prvního kamene: básně mladých finských básníků v překladech
Violy Parente-Čapkové / 22
Welesova polonéza: Henryk Jasiczek - Zamyšlenie / 28
Welesův debut: Věra Vávrová - Jiskry odlétající od strun / 29
Krajinomalby a portréty: Petr Madéra - Krajinu rozplynulá na jazyku předků
aneb O ovocných slovech a krásce našpicovaných uší / 30
Completorium čili Studie pro večerní hodinku na téma poutnictví / 32-48
*Jolanta Trojaková - Peregrinationes minores čili Aby tvá pout' užitečná
a Pánu Bohu milá byla / 32*
Petr Payne - Když poutník, tak kulhavý / 35
Ludvík Kundera - Poutníček / 36
Roman Szpuk - Utéci nahý / 39
Jiří Veselský - Stato, viator! / 42
Peter von Schlackenwert - Kolotoč světa a pout' ové srdce / 44
Ivan Motýl - Putování k Frydecké Panně / 46
Vít Sliva - Okolo Frydku / 48
Přípisy, literky, iniciály / 49
Dopravní rubrika / 54
Patron tohoto čísla: Imra al-Kajs, kniže básníků / třetí strana obálky

Léto...

DE NOMINE VILLAE NOSTRAE

PŘED MNOHA STALETÍMI, KDYŽ BYLY JEŠTĚ BESKYDSKÉ KOPCE POKRYTY NEPROSTUPNÝMI HVOZDY, PŘIŠEL POD HORU ČANTORYJ UNAVENÝ VANDROVNÍČEK. PUTOVAL JIŽ ŘADU DNÍ A NOCÍ ZE SVÉ RODNÉ ZEMĚ, KDE SE MU NEDOBŘE VEDLO. UTRMÁCENÝ KLESL ÚNAVOU U HORSKÉHO PRAMENE A NA DLOUHÉ HODINY USNUL. KDYŽ SE PAK PROBUDIL A UVIDĚL, JAK LÍBEZNÉ ÚDOLÍ SE PŘED JEHO ZRAKY ROZPROSTÍRÁ, ROZHODL SE, že ZDE ZŮSTANE NATRVALO. ČASEM POD ČANTORYJ VYROSTLA CELÁ OSADA A JEJÍ OBYVATELÉ JI POJMENOVALI PO PRVNÍM OSADNÍKOVI-VANDROVNÍKOVÍ (V MÍSTNÍM NÁŘEČÍ VENDROVNÍK) VENDRYNĚ. TAK DOSTALA VENDRYNĚ JMÉNO, JEHOŽ PŮVOD DODNES PŘIPOMÍNÁ VANDROVNÍČEK NA JEJÍ PEČETI A TŘI POUTNICKÉ MUŠLE V JEJÍM ERBU.

(Přepis pověsti z obecní kroniky)

(Obecní pečeť z roku 1710)

Ivan Motýl

Flétna Händlový haldy

Kámen

Už ani cínoví vojáčci nepomohou
lásku nevyženeš
někdo si vždycky sedne ke kostelu
a kamenem rozbije okno

Lákavice

Barevné lavory a kádě
převracím moře do skořápky
a snad kdyby to bylo o Vánocích
nechám pootevřené dveře
a prskavku na věšáku

Snídaně v Pisárkách

Ještě se zrzavě opijeme
v zahradě u sv. Kláry
mají tam kamenného kraba
a na záchodě chrliče se sklápěcí hlavou
děti se brání pastelkami
já se ti zpovídám
na srdeci kabát rozvírám
aby už neklapalo
to smutné v mlýnku
to smutné v nás

Za posledními domy Fifejd

V děství jsme se tu chodili dívat na kosti
loutkově povytažené z rakví
kamarád s očima alchymisty a cikán Terkelt
skřípotu písku v mrtvých zubech jsme se báli
prázdných důlků na kuličky
zavřených vrat a fosforové tmy
na témže místě po mnoha letech
bojím se darovat ti růži

Pěšky ze spolku

Zamaskován v černý rubáš
z jateční věže tě pozorují
Stodolní právě si pláče lékořicí
rány přes průsvitné zdi
plynové pasti a funus pod chodníkem
na starém bicyklu zvoní větrníky
v podvěží tesknou
v podvěží síťě střepin

Výletní odpoledne na Slezské

Flétna Händlový haldy
koncem neznatelně střízlivého týdne
šestapadesáti osifelých dětí
i pes sám sebe vyhnal
k vrcholům sirných květů
botanické pobočky kavárny Metropol
za několik minut účtovala radnice
padací hosté ze židliček
semišový žár v hnědých podobenstvích
a ačkoliv žádné moře nebylo slyšet oknem
ohniště nás přikrylo pobřežím

Žlutá zahrádka

Tak strašlivě žluté limonády
kejklíři rozváželi městem
že umřít musels z vodky
že nezbylo nic na žloutenky
choleru a jiné špasy
na počátku manýrismu
doby jakýchsi opasků
stahovaných na vlastním krku
a jen s přání strašlivé žluté limonády
a něco kamenů z nejbližší knihovny

Zámek v Odrách

Všelijakými lektvary tady zalévají
mozky ze slavnosti
létajícího zámku
pánové ten rozhled patří následujícímu století
a nám dva páry barokních buldozerů
výbušniny a bání
balancujících věží na závěr karnevalu
prosím - vycházejte přes Velký vůz
 a zbytky z portálu
ukládejte opravo
- Priveľa sa vypytuješ
pověděl potom kdosi
a byla to vlastně taková malá národopisná
 slavnost

Krabička z Bukoviny

Asi si postavíme
dřevěný kostel
s šindelovou cibulí
česnekem a borčcem
všichni už muchoplaší
a zvláště strýček Michajlov
do zvonice kšiltovku
ze zvonice džbán
vždycky nám nosil v kapse trámky
a my je vyškrtili
podivné zvyky a nářečí

Marné polibky mezi skalami

V krčmě U zlepenej skaly
sami a za ručičky
lietavských orlů ptají se na hrad
- Frajár tam múry medom podpiera
povídá krčmářka mé milé
A tak jsme jako trestanci svých lomů
odstřelu nedočkaví

Manželství o kterém Karin neví

Vladivoj hasič zvaný Vláďa
jeho kamarádi požárníci
v rockovém klubu zachránili by snad mrtvou
tuším že Polku ze dna krakovských kostelů
tuším bohužel málo
sám mrtev natřikrát a třikrát polepšený lotr
naposled s pomocí Karin
světicí nábojnici při ranním polibku
dlouho neukojeného splynutí obličejů
 ve výčepu
sám hledaje hasiče požárník Vláďa nás
 v něj uved,
tedy hvízdálka starého čerta a Karin
 v rozkvětu dne
který byl ukončen chvilku po svítání
pivo pro hvízdálka a letmý hvízd
s pochodu jícími alkoholiky
ze schodů před hospodou
ze tří zkamenělých stupňů uhynulé noci
a čtvrtý až s Karin za stolem s oceláři
právě se vrátili z noční a jejich svlažované
 ingoty
netěší pohled na líbánky
poměrně mladé rty nestřhané železem
jen společnou nocí v promilých draka
stůl pomalu doutná pod popelníkem
dým skrze dusno pečlivých odlitků svalů
ztrácí se Vladivoj
nebyl zde bohem povolán jako dusič
 a náhodný slepec
vzápětí Karin ztrácí veskerý světa zbytek
když stejně zbýval než malý ostrov
menší než Vítkovice
povídám kolem vašich železáren
 si chodím jenom plivnout
a Karin mi padá hlavou do klína
ještě není pozdvížení v sále
jen krátká akrobacie
přes stůl cvičená chobotnice a cirkusová paže
pocit kravaty před zkouškou z dialektní
a stálý klid
heilige Nacht
zjebany den
má manželka se unavila

v noci jí nedá spát černá sova města
v odpuštění
hospoda a vítr praskají ve švech
vlasy manželky strnuly před rozpoznáním
skutečnosti
pláчу a hladím je v neprospech hromádky
neštěstí
která se za okamžik zřítí pod stůl
konečně jarmark
kupci z okolních židlí sledují nadšeně
představení
Goliáš Bivoj přemáhá v sobě svini
a její sestru chytá do náruče
vstupné si platím sám v nedopitych sklenicích
avšak drama zůstává s dobou pozadu
válelo se tu už tisíc podobných i když jim
chybělo

naše mládí
oko je kritické oko shůry zespoda
jen oni vědí rozřešení
znám je jim flígr
a flígr letí po schodech se mnou
a Karin bez manželství

* Špatá Mackita, krásná jak gotická Madonna v obleženém rendyňském kostele, palivovka rostí i zdejších benediktinů, kde radem v mrazech a lepením. Tady má chvostné, plácim prodiště. Jde a draka má provázku přivádět. Mr. Mr. oloučka má tu jíce a pěkná dřevěná. Mr. z božího dozvídání a smilku, smilku oda aleluja... XXIII./XXIV. / 1945.

XXIII./XXIV. I. MCMXCVII
Bemærk

Petr Čermáček

Jób v železech slunovratu

Na břehu

Až se pod stromem
ulomí hraboš
a otiskne spárky
holených větví
na břehu
prvního večerního sýčka,
chci cítit své ruce.
Trhat jablka,
dříve než se setmí.

tiše vyplavené
třením dřeva a peří
o čtvrté podlaží
mezižebří jeřabin
drmolíš červené jikry
vím: jen jednou
se přiblížím ke slovu
a opadá listí

Psí víno

recitují
rety deště
víno svírá
pozdní kleště
klečí tráva
tmí se tence
úzkost
mezi psími ploty
dračí dráty
smýčí lásku
zamotanou
na provázku

Dušiček

rytí záhonů
zdola
nahoru

v hliněných peřejích
převracím plevele
dříve než přijde sníh
a nebe z ocele

Křižanovaice

za stromy madona
samojediná
i samodruhá
na břicho lehá si středa
madona stehlíků
hrušek a hladu
kočka co utekla
přes zahradu
k svítání
k hnoji
zůstaly stopy
podobojí

(Později zapsané svítání 13. listopadu)

Tření

tlačí mne oči
ptačí zaříkání
Rotreklových básní

zas zní
dvěře keřů

zavřu tě
rybí světlo

vybírám stvoly z rýh
vzpomínám zemřelé

Hvězdy na sněhu

(Básníku zvanému Bašó)

zatažená noc
hvězdná svépomoc
pouličních světel
nebere zřetel
na právo tmy
zhasíná sny

• • •

práší se z tramvají
v kolejích mačkají
prach z křídel
hvězdný pyl
měsíc si lehl
asi se unavil

• • •

havrani
- hvězdy na sněhu
z černých křídel andělů
vyhnaných z ráje -
v poledne taje

Všech svatých

první mráz
u zídky zimostráz
a lípy stoleté
slouží v kostele

Jobe
zapálím
tvůj kořen v zemi
- žes nebyl němý -
babičce dědovi
jsi tklivě houslový
kadiš

už
hoříš

Holomrazy

První den inkrustace.
Děravě lamentuje sníh
nad kolejnatou zemí.
Rozjezděné slunce
v tušlaji
přepisuje labutě
hluchými křížky holomrazu.
Je kluzko
pro čas
i pro samotu.
Chomáče vrabci
vyšly na žebrotu
k dřevěným předloktím plotů.

Adventní

z odryté průrvy
tma zebe
ze sebe snímám sebe
neklid
noc
hvězdy
bezráteň švy
vypouleného očekávání
k ránu se sněží a sní
a ze zbytků tmy
čouhá kos adventní

Dopis Jakubu Demlovi

V noci ti píši,
Jakube Demle,
protože víš, jak bolí,
když je i není
to vnitřní chvění
z Korintské epištoly.
A ráno je ticho.
Bílý pes v okně starého domu
s vrčením chytá
do želez slunovratu
světlo na rtech stropu.

Slunce se nevrací,
jen olizuje stůl.
V bezmrazém Očistci
hledá mou stopu
vláčený Anděl.

Dým

měkké světlo
se vrství v homolích

aby nezešedlo
trčí obětní vích

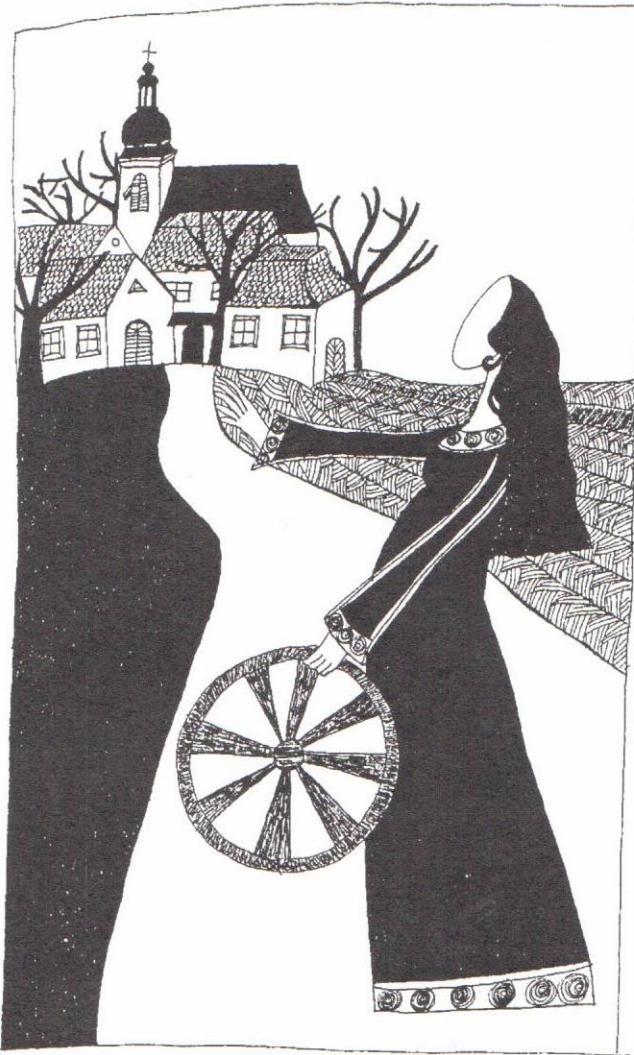
tělem bramborovým
stoupá dým
Kain či Ábel
v jiní popel pih
stigma prokletých
Amen

Svatá Kateřina

(Kubíčkum)

Putovali jsme
krajinou bílého skrápení větví
ke kapli motýla
ukřížovaného na schodech
arytmii potrhaných křídel.
Tváře nám ohořely
nevnímavou krví,
samí v podobenství
o motýlí soli.

(7. prosince: nejubožejší se uchylují na schody kostela)

* Svatá Kateřinka *
Jendrynská *

Petr Čermáček, narozen roku 1972, studuje postgraduálně ekologii na Mendlově zemědělské a lesnické univerzitě v Brně. Spolupracuje s Rádiem Proglas a časopísem Dialog m. Žije v Chocni a v Brně. Spoluzařadatel Plátěných knofliků. Své básně publikoval v časopisech Dialog m, Véronika, Poslední generace, Kam v Brně, v almanachu Netřesk, v literárních revuích Kavárna A.F.A. a Host. Vybrané básně jsou z rukopisné sbírky Kus pokoje.

Ladislav Krajča

Dnes opět neuvidím smutnookou

Dnes opět neuvidím smutnookou

neuvidím jezera
s elektrickou vodou
jezera s lod'kou pytláků
a světly pod hladinou
neuvidím okna
do pokoje s vodopády
se spící kočkou
s pavučinou na skle
neuvidím vlaky a
v okně na nádražích
neuvidím tmu
světlo
ledovou horu

dnes opět neuvidím
smutnookou
vyhliží za městem
toulavé včelíny

• • •

Do včerejších šlápot
v blátě pod vodárenskou věží
padá rokajl deště a
stříbrná muší křídla
Ted' všechny věci
- talířek z jitrocele
pavoučí svícen
i rafičky přesýpacích hodin
zavážu do krabice
z modravé lepenky
a vydám se ještě jednou
okolo věže
Slyšíte? Ťukání kapek
na víko krabice
Serafické hlasy
v skleněném lese
za obzorem

Pasti

nabíráš do kapes
tlející listí
chce se mi z něj spát

vem mě s sebou

vidíš? u ohrady se psy
už rozsvítili lampion
mlhavé světlo se
přelévá nad močalem
v barevných pruzích

vem mě s sebou

kyvadlo zavěšené
na nejvyšším smrk
prořezává tmu

nevýdržím to ticho tak
vem mě s sebou

než v domku nad propastí
zatlučou okna
než si vypláchnou oči
roztokem včelího jedu

vem mě s sebou
můžeme nevidět spolu

* * *

z bublajících tůní se
vynořují zrcadla
bojím se že se nevrátíš

Stýskání

kráčel jsem ulicí
ve stopách dešťového lidu
za doprovodu hudby z opuštěných podkroví
a nevnímal čas
postrkovaný rukama hodin
někam dozadu
do prázdná
kde ze zdí domů
zůstaly jen hromady cihel
pod černými větvemi zmrzlých jabloní
kde velcí zrzaví psi
místo štěkotu na poplach
při průchodu milenců
tlačí břicha do studené hlíny
a kde já sám s mokrou trávou za košíli
zakrývám kamenem díru do komína

ale v mé vlastním čase
v mé převráceném čase
privřeš při úsměvu oči
a všechny mraky
tichounce zašustí

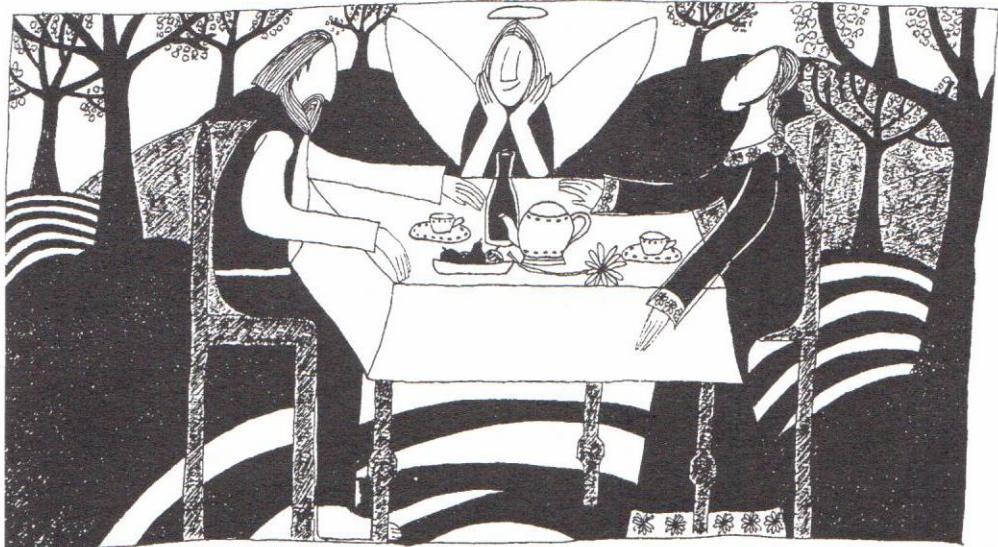
Pro tebe

Ten večer jsi možná slyšela
mlčení pouličních lamp
praskání sněhu pod myma nohama
a sirény větru
zanášejícího prašanem
stopy podzimních toulání
a zahrady zlatobýlu
Ten večer jsem prochodil
pod rozsvíceným oknem

Pod Tvým oknem
za kterým hořel oheň

• • •

Ladislav Krajča, narozen roku 1963, žije ve Valašském Meziříčí. Povoláním učitel a vychovatel. Výtvarník. Člen zaniklé hudební skupiny Lázně Baška. Básně píše sporadicky.

Slavomír Kudláček

Balada o lovětínské roklí

*Strč do mě párátkem
a sletím do údolí stínů.*

Hora a nebe
nad mlžnou krajinou.
V jiní ukrytý dráp a kámen
sváru.

Ticho co budí v uších padlý
sníh
jakoby varování před ničím
utkvělé ticho kdy lze dech
uslyšet odjinud a naposled
jakoby varování před ničím.

„...viděl jsem zrod
a rozkvět hradu
a snad se dočkám lepších
dnů...“

jsem pták. Má muka
vzcházejí
a havran nad roklí už létá.

Krá krá...h Arano krásná
diamanty z tvých prstenů
prý odtud koně poženu.

Arano nejkrásnější z cest
popel se vznáší
nechápeš?!

I

Sama se díváš na ten kraj
odlehлý dávno od skutků.
Vítr co duje ve věžích
smích a sníh z dálky přináší.
Je těžko na konci i začátku
kdy slovo nevědělo
co má řít
jako by nebylo...

Arano krutá a krutá v tobě
bolest hlídá
svinuta do svých hnízd.
Den probouzí noc neuspává
je na konci i začátku
všech slov...

Vítr co duje ve věžích.
Rorysi propadlí shůry.
Je kámen v tváři skal.
Pořád ten obraz na očích...
Ten poutník s holí kamennou
se zvolna bere údolím
ten čas.
Arano krutá
je láska v těchto zdech.
Ptáci jak popel se vznáší
než usedají na oknech
a do lesů dnes padá sníh
hluboko mezi stromy.
Arano krutá
jako svět.

• • •

První z nich.
Přišel náhle a náhodou
když zimou pustý kraj
koně unavil
a víru rytiškou co měl
donutil přivřít zrak.
Do kouta opřel meč
požádal o nocleh.
Noc visela jak zvon
kde ozvěnou vše zní
snad jako modlitba
či kletba
jako vyznání.

Kde slovo předtuchami zná
i cizí svět.

Kde láska v kraji posledním
je obzor za ním lod'
a v podpalubí sklad
tvých tušení.
Arano nelze brát
co přines' potok jako list
co vyplavil?

Tvé srdce... Ticho v něm.
A láska těžký klíč
hledání pod sněhem a tmou.
Snad jedno z mnoha slov.

Nepřestaneš se chvět.
Plamenem závratí
z hloubky těch roklí
věčných skal.

Arano...
nejkrásnější z cest
popel se vznáší
nechápeš?!

• • •

Bude tvou ženou rytíři.
Jsi přelud hor
a zem má její tvář
a tělo každý strom.
(To nejcennější vlečou z cest
svou lásku a své šílenství.
A kdo jim uvěří
je pánum svým.)

„Mám-li se tvojí ženou stát
ty mužem mým
na všechn čas
dokud nás život spojí
na skále nad roklí
se musíš otočit
i s koněm svým.
Neptej se nic.

Mám málo slov
málo mé oči vidí...“

• • •

Neptal se a šel sám
dohlédnout na dno skal.
Roklí se potok hnál
a žádná z cest
neměla směr.
Šel po kamenech
po zmrzacích
a viděl na stromech
jen ruce strašidel.
A mloka civět
uviděl.

„Jsem blázen
a blázen nemá přání.
Kde všude už jsem byl
a tady vidím stát
co se mi zdálo
nemít stání.
I tebe tady mám...
Obraz se rozplývá.
Jako bych držel
vodu v dlaních.“

Šplhal zpět:
Zapadal do listí a hlín.
Nebe vysvitlo nad strání.
Když koně vyváděl
srdece mu uslyšel
tak zahleděné do svých žil.
Vyjel ven pěšinou
uzounkou jako dým
ke skále nad roklí.

Arano krutá
má bolest vzlétá
jsem pták!
Než poprvé se otočil
zahlédl nebe bez puklin
a zřítil se
a pad’.

(Je pod skalami. V hořkých
snech
dostal jsem se až sem.)

II

Arano krutá krá...h
je láska v těchto zdech
polem jde sníh a mráz
už uhranul ti dech

je noc a ve věžích
čas víří ochozem
je dlouhá bílá noc
pod cizím měsícem

je teplo u krbu
však venku zůstal sám
kdo nedorazil včas...
Ještě bloudí.
KDO TAM...??!

A bloudí bez boha
a bloudí bez vůle
tou vodou bez břehu
tím koncem bezkoncem.

Je noc a křik
až blízko hvězd.
Po tom co bylo.
Co má být...

(Jdou krajem rytíři
jak bludné kameny
mátohy dlouhé stíny
noci a roky sedají si k nim...
Byl tu

a za ruce tě bral
víc mrtvý nežli živý.)

• • •

Na šedém koni druhý z nich.
Zas za ruku tě vzal...

Byla jsi krásnější
ukryta v šílenství
havranům nad roklí
se tenhle příběh zdál
a běžel čas...

Když padal zněl tvůj křik
jako když se andělé
tahají o harmoniku
a o poslední hlas.

III

Čas od času šel strom
od hradu k hradu
toulal se krajem jako mnich
v pavučí vázl dech
a nocí plynul dým.

Na slunci šedla barva trav
a oči přisáte tam k nim
kde jenom zvolna hroty cest
klesaly v prach a kamení.
(Téměř jsem zapomněl
udolán svítáním
na hrotech Araniných.)

Třetí měl šedou tvář
od prachu který vál
zalétal do komnat
a skřípal v pantech vrat.
Neptal se a šel sám
a spustil se jako déšť
na hroty na tvář na oheň.
Tři noci padala
ta voda na ten kraj
a potok v rokli hřměl.

Třetí den ráno s úsvitem
zelená lesů hnědá skal.
Ptáci tam u mraků
co přes ně vítr hná...
Stříbrná v hladinách.
Třetí den ráno s úsvitem
Arano drahá život sen

zaváhal jeho kůň.
Zastavil před skokem.

(Ted' zadost příběhu
který je před koncem
vždyť ubývá jim sil...)

•••
„Smím-li se tvojí ženou stát
milý ty mužem mým
chci s tebou za hory a
hluboká
moře i cesty jít.
Miluji.
Kéž nás smrt nerozdělí!“

„Smrt nerozdělí
co spojila už dřív.
Arano krásou tvojí
se houpe zem
a moje dny
se chvějí.

Kus odtud pod hradem
jsem něo zapomněl
možná stín.
Musím ho obléct na cestu
vždyť půjdem s ním.
Snad budu zpátky dřív
než usne káně. Snad.

Jen jednu prosbu mám.
Půjč mi své prsteny.
Chci být s tebou
v těch končinách.“
(Též kuši musím vzít
svou zbraň!
Co kdybych potkal medvěda
anebo vlka
či saň?!)

„Nemohu milý slova říct.
Málo mám slov
málo mé oči vidí.

A divný slyším křik!
Chci být... a nechci být....
Snad vplouvá do mě svět
svou nekonečnou přídí!“

(To nejcennější vlečou z cest
svou lásku a své šílenství.
A kdo jim uvří je pánum
svým
a synem smrti s nimi.)

•••

Ve stájích démanty
z vychládlých prstenů
do podkov zasadil.

Když koně vyváděl
srdce mu uslyšel
vpletené do svých žil.

Vyjel ven pěšinou
uzounkou jako dým
ke skále nad roklí.

(Na konci příběhu
staň se co má se stát
pod nebem bez puklin.)

IV

Jednou se otočil
nebe a hora s ním
a jiskry od kopyt
padaly do hlubin.

Po druhé...
Zvolna v soustředění
v jakém se mění voda v led
a tíží kámen ke kameni....
Stín
obrys siluet.

Po třetí.
Jen tma padá
bez hlesu
slova s ní.
Jenom popel
se vznáší
aby spad
aby byl.

A jiskry od kopyt
padaly do hlubin
hrad čněl jako dráp...
Zmizelý ráj.

(Už nebudem tu víc
už není co si přát
už slunce zapadlo
zem plná siluet.
Už plane půlnocí
na věži včetně svic.)

Ten pohyb zůstal neviděn
když ze zad kuši vzal
tětiva zavyla a zvuk
vjet do lesů a skal...

Arano krutá má bolest vzlétá
jsem pták.
Je těžko na konci
i na začátku
světa.
A výkřik snesli noční ptáci
z hvězd
a zahrabali u hradebních zdí.

Jakoby nebylo.
Jakoby nevěděla
co má říct.

•••
Jako by v rokli duchové
po listí
a teď krok přešel do tance.
Čpí voda větve se zlomily

* Lovětík životem na pověi s posly rozměruvající *

narostly pahýly
je na konci i na začátku slov.

Ještě se chvěje kamení
pramínek-znamení
jen my už dopili.

Je na konci i na začátku
je to tak jak má být
jen hrot se dotkl krajiny
a padá do temnot.
Je na konci
i na začátku slov:

Velikým nebem Velký vůz.

(A v krajině byl déšť
a po něm požár pochmurný
a diví jezdci na koních.)

• • •
Hora a nebe
nad mlžnou krajinou
v jiní ukrytý dráp
a kámen sváru

ticho co budí v uších
padlý sníh
jakoby varování před ničím
utkvělé ticho kdy lze dech
slyšet odjinud a naposled
jakoby varování před ničím...

Ztracené srdce.
Archa odraná.
Rezavou trávou nemá kdo jít.
Jsme opuštěni
tak vkrádáme se do balad
zlověstnou roklí Lovětín.

Slavomír Kudláček, narozen roku 1954, žije v Pardubicích. Absolvent Vysoké školy zemědělské v Praze. V současnosti projektant Agroateliéru. Vydal sbírku Hodina Amulet (Mladá fronta 1994).

Petr Odillo Stradický Stanczyk ze Strdic

Vzestup a pád kutrolfu (Kunsthistorická groteska)

V dnes již zaniklé sklárni hraběte Sporcka (stávala na dvoře kukského zámku - začouzené stavení, hrdý štít s nápisem „U skleněného vzduchu“ nad vraty) na počátku XVIII. století mistr Hirald Sasso (? - 28.12.1738) foukal tajuplné nádoby.

Věčné spory s jezuity o komín: Sporck poručil postavit pec v podobě cihlového obra, ohnutého tolik prudec, že hlava čouhá mezi lýtky. Do otevřených úst se přikládalo dřevěné uhlí, zatímco dým vycházel špičatou řití. Jezuité mu vytýkali neuctivý postoj i to, že jim štiplavý kouř zatemňuje oblohu. „Proč jiným,“ tázali se trpce v stížnosti královéhradeckému biskupovi, „dává sklo čirost, zatímco nám kalnotu?“

Sporck odpověděl slavným dvojverším:

*By prsa hřála hada, had musí prsa mrazit -
zlo bývá dobrem potrestáno, zlem dobro odměněno zas,*

a také posměšným argumentem:

„Pohoršují-li vás hýzdě, nestěžujte si na dým - pokud je tak hustý, jak tvrdíte, nemůžete skrz něj zírat. A naopak.“

Ze všech Sassových výtvorů dosáhl největšího věhlasu předmět zvaný kutrolf. Žádný z původních kutrofů se nezachoval, takže naše znalosti vycházejí pouze ze studia koktavých, šeptajících, či zcela němých napodobenin, vyrobených kolem roku 1848 sklárnami v Orlických horách pro hraběte Bakunina (jako suvenýr hostům Slovanského sjezdu).

Kutrolf tvoří dvě lahvičky, jedna z čirého a druhá z černého skla, jejichž hrdla jsou navzájem propletena složitou šroubovicí. Pokud nádobky naplníme vodou či jinou tekutinou (v deníku J. E. Purkyně nalezneme záznamy o pokusech se rtuti, mlékem i lidskou krví - slavný vědec odhalil pozoruhodné rozdíly v rychlosti, výšce a plynulosti výsledného zvuku, podrobnější popis však přesahuje rámec této úvahy) a kutrolf obrátíme vzhůru nohama, tekutina hrdly vytéká, přičemž zřetelně nazná, jako kdyby sytý mužský hlas řekl slovo „kutrolf“ (s mírným hornoněmeckým přízvukem). Jediným známým účelem kutrofů je tedy to, že tekutina, zakřivená spletenými hrdly, vytéká se zakloktáním, které připomíná slovo. Slovo kutrolf ovšem v žádném známém jazyce nemá jiný význam nežli označení věci, která při vylevání pronese slovo kutrolf.

Slovo kutrolf označuje (a tím vytváří) jen a jen předmět kutrolf, předmět kutrolf zase vytváří jen a jen slovo kutrolf.

Snad právě vznik průmyslu zhotovujícího zhmotnělé názvy (platonický výrobní způsob) způsobil konečné zhroucení feudálního rádu.

Viďme, že slovo a jeho hmotný odraz (opět v platonickém smyslu) jsou vzájemně spleteny jako dvě sklaněná hrdla, jako tajemné a výhružné rozmnožování se zrcadel postavených naproti sobě. V tomto smyslu musíme chápát myšlenku kutrofů jako hrdinnou metafyzickou vzpouru: jestliže (podle židovskokřesťanské tradice) Bůh zasadil vinici vesmíru semenem slova, pak Sasso Stvoření obrátil naruby: vylisoval z révy vesmíru mošt slova.

Člověk myslí jako oboustranný závit: každé vzepětí ducha jej současně noří do tragických hlubin. Sasso, aškenázký žid, začal skrče kutrolf pochybovat o víře svých předků a přestoupil na křesťanství. Píše si do deníku:

„Hledám Boha, jenž mne vykoupí z touhy rouhati se!“

Ani Ježíš však neuhasí jeho teologickou (i teleologickou) vzpurnost a na jaře 1732 Sasso přijímá

islám. Je ihned zatčen jako turecký špion a propuštěn až zásluhou intrik svobodných zednářů, pro něž kutrolf představoval symbol podobný dvojloný jako kříž křesťanů [= ohavnost, potupný nástroj popravy Krista a zároveň ozdoba (předmět, jenž je možno a jímž je možno se zdobit)]. Sassova soukromá posedlost, která jej nutila s vírou v Jediného boha jako na lodi brázdit po proudu světových náboženství, brzy nakazila celé dějiny.

Hypotézu, že kutrolf byl příčinou Velké francouzské revoluce, musíme odmítнуть jako příliš smělou, ale Mommsenův názor, že právě on inspiroval Reného Descarta k sepisání Rozpravy o metodě, lze doložit.

V 30. letech XVIII. věku zaznamenáváme největší rozmach kutrolfů, nemohou chybět v žádném salonu, jsou na ně skládány ódy i pamflety, Leopold Mozart dokonce komponuje kantátu „Kutrolfum“.

Anonymní žertovné oratorium „Spor kutrolfů“ (1736) nás zaujme hned ze dvou hledisek:

- 1) jak dokázal (z dnešního hlediska) neúnosně jednotvárný děj bavit prostý lid natolik, že např. v hispánském kulturním okruhu na několik desetiletí zastínilo býcí zápasny,
- 2) tím, že předznamenalo jisté postupy moderního dramatu.

Posud'te ostatně sami na příznačném úryvku (z 5. dějství):

1. kutrolf: kutrolf
2. kutrolf: kutrolf
3. kutrolf: kutrolfkutrolfkutrolf
(Opona)

Na objednávku falckého kurfiřta Sassis buduje obrovský deseticentový kutrolf proti Turkům, který vydává ohlušující řev. Zároveň se snaží odhalit opačný princip, kdy by lidským hlasem bylo lze čerpat vodu. Na vrcholu slávy však přichází pád.

Se smrtí hraběte Sporcka zaniká i sklárna, mistr Sassis snad nešťastnou náhodou (avšak pravděpodobně úmyslně) upadne do pánve plné taveniny a jeho mrtvola (i s ošatkou jablek, jež nesl a upustil, sklem navždy zamrzlých v pádu) je pohřbena zalitá do velikého bloku skla.

Jezuité triumfují a tajemství výroby kutrolfu upadá v zapomnění.

Zůstala jen lidová pověst (kterou ještě po více než stu letech na Jaroměřsku zaznamenala Němcová) o čarodějném hrnčíři, který „řečnil do hrnce a ucha mu odpovídala“.

Rozhodně je zajímavé, že předmět, jemuž se v oné době připisovala taková důležitost, že sám Kant napsal: „Nebe vyhasne, mravní zákon pomine, ale kutrolf bude navždy hlásat triumf lidství“, dnes, po pouhých dvou a půl staletích, již nikdo nezná.

Možná je to dobré, princip kutrolfu mohl pro nás znamenat stejnou zkázu jako princip kola pro indiánské civilizace.

Snad jej stačilo přejmenovat.

Petr Odillo Stradický Stanczyk ze Strdic, narozen roku 1968 v Rychnově nad Kněžnou. Bydlí v Praze. Pochází z česko-polsko-francouzského pánského rodu. Absolvent režie na pražské DAMU. Od roku 1992 scenárista a režisér. Zabývá se astrologií a magií. V roce 1996 vydal v nakladatelství Český spisovatel knihu práz Admirál čaje.

Simon Armitage

(V překladech Milana Děžinského)

D-notice

To say the least, I should like that
very much indeed. To start with,
have less of the thing the cat
cleans its arse with,

roll it back like a red carpet.
To ease out the cork from the neck
now and then - not for speaking though,
for breathing.

Or make like a pumpkin, I mean
cut out the cheek, leave out
the lip. As for the teeth, keep them
together, clean.

To go without saying, that would
be extremely seemly. To tie
the tongue instead of wagging it,
clamp the jaw, put

a sock and not a foot in it,
do the soft pedal, not a mile
a minute. Give it a rest,
a thumb, a breast,

save my breath to cool my porridge,
bung the hole with a spoon, a plum,
open wide - not for preaching though,
for feeding.

To hold my noise for ever, that
would be my pleasure. To bite back,
track the tongue and trap it, let
the cat have it.

Next time I'll know. Next time
I'll hold this tongue in line, I'll keep
this blabbermouth of mine in mind.
And let it lie.

Tajná zpráva

Abych tak řekl, měl bych to mít
vskutku rád. Čím začít,
že nemám o nic míň než to,
čím si kočka líže řit',

a tak ho srolovat jak rudý běhoun k stání.
Z krku zátku vytáhnout,
ne snad abych mluvil,
pro dýchání.

Anebo to udělat jak s dýní,
vyřezat tváře, vykroužit rty.
Pokud se jedná o zuby, ty pevně stisknout,
ať svítí čistotou.

Hodilo by se jít a ani nemuknout.
Držet jazyk za zuby a ne pořád
mlít hubou,
stisknou čelist, natáhnout

si ponožku a nohu do ní nedat,
zlehka si vyšlápnout, ani ne mili
za minutu, nehonit se,
šetřit ruce, plice,

šetřit dech, abych foukat horkou kaší moh',
zacpat dutinu lžící, slívou,
rozevřít dokořán, ne snad abych kázal,
abych se najed'.

Vydržet řvát napořád, tak
to dělal bych moc rád. Neříct ryba ani rak,
jazyk vyslídit a naličit na něj past,
a kočce ho nechat.

Příště budu chytřejší. Mluvit budu,
jak to po mně chtějí. Tohle žvanění a blábol
nechám si pro sebe.
A teda budu lhát.

Dream Holiday

On the first night, a yawn,
the noiseless opening nad closing of downstairs door.
The dog lifted an ear,
and the next day the dog was kenelled in the car.

On the next night, a sneeze or cough
was shredded paper or a flash-gun going off.
The dog tapped its tail,
and the next night the dog was taken out and docked.

On the third night, footsteps in the roof-space
were bars of gold loaded into a suitcase.
The dog yelped,
nad there and then the dog was muzzled with a belt.

On the fourth night, the Milky way
was the gang of sparks from a nylon stocking lifted
from a face, water in the cistern
whispered, the dog whimpered,

toenails clipped were cables snipped, cracked knuckles
were connections uncoupled, splintered wood
and fractured glass, the dog shat,
and for that dog was taken out and shot.

On the last night we were cleaned out,
the sound of tearing metal - hinges, locks -
drowned by the thought
of a dog asleep like a stone in its box.

Dovolená snů

První noc, zívnutí
tak jako nehlučné otevření dveří pod schody.
Pes nastražil uši,
a další den strávil zavřený v autě.

Další noc, někdo zakašlal či kýchnul,
to vystříhávali z novin písmena nebo spustil
fotoblesk.
Pes klepnul o podlahu ocasem, pak hůl
a šel z domu, přivázali ho.

Třetí noc, kroky na půdě ztichly,
to někdo cpal do kufru zlaté cihly.
Pes štěknul
a od té doby měl náhubek a byl na řetěze.

Čtvrtou noc, na obloze Mléčná dráha,
to byl déšť jisker, jak někdo stahoval punčochu
přes hlavu, šeptala
voda v nádržce, pes zavyl,

stříhání nehtů, to někdo přecvakával kabely,
praskání kloubů, to byly přerušené
bezpečnostní obvody,
úpicí dřevo a prasklina ve skle, pes se vykálel,
tak ho odvezli a zastřelili.

Poslední noc nás vybílili,
vzpomínka na psa,
jak tvrdě spí tam, kde jsme ho pohřbili,
přehlušila lámané zámky, skřípění železa.

Simon Armitage patří mezi nejmladší a nejoriginálnější anglické básníky. Nelze jej zařadit do žádného současněho britského „kroužku poetů“. Zatímco většina jeho vrstevníků dává přednost dlouhým poémám o moři a o raccích, Armitage popisuje všední život a těhne k poezii absurdity. A to je dnes v Británii, kterou otřásá vlna podivného neomanýrismu, velmi výjimečný jev.

Z mladé slovinské poezie

Přeložil a připravil František Benhart

Literatury menších národů mívají ztíženou cestu do světa už pouhou skutečností, že jsou „menší“. Někdy, za zvlášť příhodné konstelace, se stane, že se na ně v určitém období usměje štěstí a namísto pravidla nastoupí výjimka z pravidla. Takové období právě prožívá literatura, jmenovitě poezie, dvoumilionového slovinského národa. Stručně: roku 1994 vyšlo knižně *Sedm slovinských básníků* (Torst), krátce nato brněnská antologie slovinského básničtví *Orfeus v dešti*, v roce 1995 výbor z básní Ivana Minattiho *Prohlubeň ticha* (H+H), v roce 1996 výbor veršů mladého Aleše Debeljaka *Katalog prachu* (Votobia), výbor z poezie Gustava Januše *Uprostřed věty* (Melantrich), sbírka *Ambra* Tomaže Šalamuna (Ivo Železný) a výbor básní pražské Slovincinky Alenky Jensterle-Doležalové *Přeludy* (Euroslavica) a počátkem roku 1997 *Sonety* Milana Jesiha (Votobia). Jinde ve světě se takovýmito výčty vykázat nemohou, ale o kvalitách současné slovinské poezie se tam dobrě ví a čtenáři se o tom mohou znova a znova přesvědčovat. Nejznámější jsou ve světě jména dvou slovinských básníků, Tomaže Šalamuna (1941) a Aleše Debeljaka (1961). Do světa začala ovšem pronikat i další jména. Například *Jure Potokar* (1956), „umělec naslouchání“, a *Uroš Zupan* (1966), v počátku inspirovaný americkými beatníky, nechybí prakticky v žádné nové antologické sestavě mladých slovinských poetů. K těmto dvěma jsme pro náš malý výbor připojili ještě dvě mladá jména: *Tatjana Soldo* (1962-1992) byla nedoceněná básnířka, jejíž prvotina vyšla až po její dobrovolné smrti, *Fabjan Hafner* (1966) patří mezi slovinské básníky v rakouských Korutanech a zaslouží si rovněž „být vyvolán jménem“. Prostě: jeden z možných výběrů; ne však náhodný.

Jure Potokar

• • •

pro tebe je jistota jenom trýzeň, s níž chodíš
a trpíš. Nic jiného. Jako tak často stojíš
u okna, které nikdy neskýtalo rozhled, které nebylo

obrácono do světa, ale do tebe, když nejistou
rukou hladíš stářím tichý a přehýbáním unavený
list papíru, zahledí se na tebe zmnožená prázdnota

slov, jež si nazval dopisem. Ted' nemáš už
adresu, nejsi než němý stín, znenadání
vyprázdnený elektrický náboj v paměti,

hrstka lidí, kteří se potácejí přes pláně snů.

• • •

zavázán jsi této krajině, těmto korytům
řeky, kterou vysušila žízeň hvězd, zavázán
naději, její nejisté pevnosti, a pochybám.

žádné pokušení ti nedá procitnout, ani oheň
nad obzorem, který je tak vzdálený. A němý.
syt jsi pobíhání i neúprosnosti spočívání, slibů,

jež sis uštědřil, jako si flagelant uštědřuje šlehy.
když se nepokoj stupňuje a cele splyneš s táhlým,
ostrým hvízdem, kterým páře oblohu dravec, víš,

že všechno, cím lze obchodovat, je jen samota.

Uroš Zupan

Květen

viděl jsem ho, jak se narodil po dubnovém lijáku,
nejprve v zastaveném čase vstoupilo dveřmi
houští a oslovilo mě v zapomenutém jazyku,
za ním hudba prchajícího deště, jenž čechrá polštáře
ve snech potočních raku, jenž čechrá stopy
vyplášeným laním,
potom jsem viděl dýchát rozličná moře a zemská kůra
začala sálat a kynout jak těsto.
Teď jitro omývají okna a fasády domů,
jitra hladí hladkou kůži stromů, chladná čela kamenů,
jitra budí serafimy znovu oživlých silnic,
a dny hladí děvčata v krátkých sukních,
jejich natřásající se zadečky a sexy oči, jejich
voňavá těla a rozpustilý smích, jenž se rozlévá a letí večerem,
když pokosená tráva přináší hojnou svých darů
a noční hlasy cvrčků se rozplývají ve tmě
a mne navštíví Li Tai Po,
aby mě políbil měsíčním světlem na spící víčka.

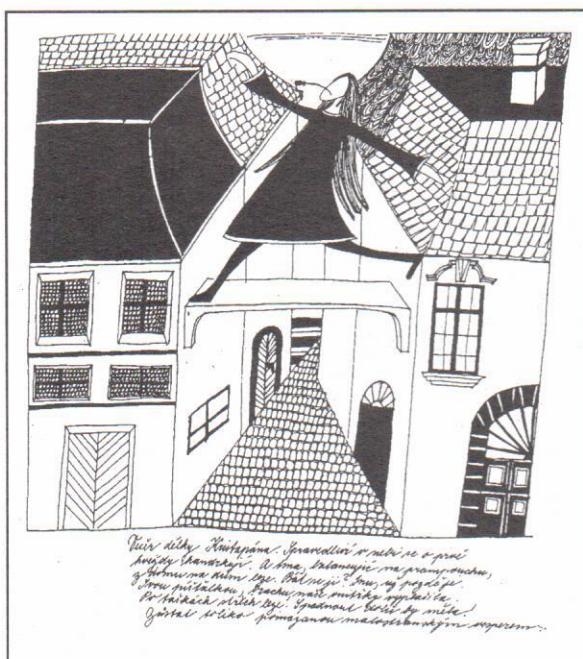
Tatjana Soldová

Posvěcení

Když jsem vydrhla podlahu
směla jsem psát básně
z tvrdého dna vody
z vůně po dřevu
tajemné podstřeší
s prsním hlasem
ptáci z hadrů
na zahradě kukuřičných klasů
s kohouty
kteří skrz vrata
vyběhnou do prachu cesty
Napodobovatelka napodobovatelka
vráska vazačka mezi obočími
před zrcadlem na skřínce
pozlátko rozdcené v mžení
stále ještě stojí
bosý stín se skleněným
vědrem slov
která po schodech stekla

Faustovi

Už jenom ve snu jezdím na jih
k mořím z éteru.
Odtoužila jsem
vlnící se vonící trávu bez konce,
štíhlá pevná stébélka,
která si po svém šumí.
Skloněnou nad hořící
zlatou růží
mě přistihl d'ábel.
Jeho lačná slina,
lačná lačné sliny.
Ted' už mě nikdy nepustí.
Rád by měl své čáry
na své hrozivě měkké dlani,
smích jako já
a stejně jiskřivé oči.

Fabjan Hafner

• • •

Smyslné napětí v upřeném pohledu. Tvrď krok, jenž přes blízkou čáru obzoru přechází v očekávání neznámých slastí. V tupé trnutí za dosud neztraceným. Z příštího dne svítá pohoří, na němž třešťení divoké zvěře, která se co nevidět octne na bezcestí. Jako bledí, promrzlí přísídlenci

z východu, kteří na ramenou nesou všechn svůj majetek a stíny loveců. I kdyby někdo tušil, kam míří lukostřelec tam nahore v úzkém okénku: žádný rozdíl, veškerá síla by šla do prázdnna. Terče vězí hluboko v zemi, nepohnutě. Kdo odměřuje dech a krok:

je to ten, co trestá tvé věty nesrozumitelností? A okamžité překládání zklame, ačkoli je se zařízením vše v pořádku a sál plný obligátního šepotu. A ještě dlaň, otevřená k pláni a prosící

samotu. Avšak s opojením mizí i příznaky. Beze stop a zbytků. Závrat' v hlavě a strnutí údu nejsou důkazy. Jenže od této chvíle pochybuješ, že je někde zátiší, které bys mohl sdílet s někým jiným.

• • •

Oslepen cizím umíráním vcházíš do zatuchlé místnosti s úsměvem na rtech. Orosené brýle jsou přinejlepším výmluva. A ani to ne. Ten, co neděli co neděli podřimuje ve stínu varhan: nejsi to snad ty? Příznej si: kolikrát tě to už lákalo do nějaké řeky či do kláštera.

Už dávno by ses stáhl, kdyby tě vždycky někdo nepředešel. Nestál jsi místa v předních řadách. A není tomu tak dávno, co ses posmíval těm, co po časopisech zveřejňují nedopsané zprávy o svých dobrodružstvích. S chutí popisuješ poslech dvou tří desek,

které si ve dne v noci pouštíš. Pod sluchátky se ti okno mění v obrazovku. Tichu, jež se občas do toho ozve, cvičenou rukou ucpe ústa. Tomu tě naučili už na střední škole, o přestávkách, a když ti ráno ve vlaku

vyhazovali tašku oknem ven. Možná proto nevstáváš před půl desátou, není-li to bezpodmínečně nutné. Stále neumíš spát se zavřenýma ušima. Vůbec neodpočat, udolán ponocováním s kamarády, utoneš v hluku, naprostě hluchý.

Tavírna prvního kamene *(Pohled do dílny mladých finských básníků)*

Připravila a básně přeložila Viola Parente-Čapková

Ve finské poezii došlo v 90. letech k velké události: skupina mladých básníků a básnířek přichází s koncepcí poezie radikálně odlišnou od koncepcí básníků střední a starší generace. Skupina nevystoupila s žádným společným programem, v tvorbě jejích členů lze však přesto nalézt mnoho společných jmenovatelů. Jednotliví básníci se sešli při práci na literárním časopise Mladá síla (Nuori Voima), který vznikl před první světovou válkou a do jehož okruhu tehdy patřil nejsvětovější finský spisovatel Mika Waltari. Po válce časopis téměř zanikl, až jej před několika lety obnovila právě ona nejmladší básnická generace. Název Mladá síla bude českému čtenáři nevyhnutelně evokovat názvy mládežnických organizací totalitních systémů, ve Finsku však tyto konotace nejsou zdaleka tak silné; v přístupu redaktorů časopisu k jeho názvu se mísí ironie nad jeho patosem s vážně míněným odhodláním dát mu skutečnou náplň: nabídnout čtenáři něco jiného než imprese, přírodní lyriku a „nudné meditace o smyslu života“, které mu údajně nabízí střední, řekněme tradiční proud finské lyriky. Skupina básníků okolo Mladé síly je tvořena mladými intelektuály, jejichž zájem se v souladu s hlavními trendy současné filozofie soustředí na jazyk a vzájemný vztah jazyka, myšlení a identity. To však neznamená, že by se básníci Mladé síly uzavírali do svého akademismu, spíše naopak: právě jejich přičiněním vznikl tzv. Klub živých básníků (Elavien runoilijoiden klubti, jasná narážka na název slavného amerického filmu Společnost mrtvých básníků), který se snaží ve stylu nepodobném šedesátým létařům sbližovat poezii a „skutečný život“: klub pořádá nejrůznější akce jako happenings, semináře a čtení poezie. Náš výběr obsahuje ukázky z tvorby sedmi básníků, tvořících jádro jak okruhu Mladé síly, tak Klubu živých básníků.

Juhani Ahvenjärvi

Co jiného o slovech, než
že je jich ve vzduchu hodně.
Odbíjející hodiny jim ulamují špičky
a my jsme u konce.

Je srpnové vedro,
na hřbitově ticho,
ty vysáváš z mých ran
mrtvou krev.

Udeřte do nás ted',
když ochutnáváme jen železo,
naše náruč je
tavírnou prvního kamene.

• • •

Spojení s vrahem je přerušeno
ještě dřív, než učiní svůj čin.
Pokládám sluchátko na místo; je černé,
těžké, bouřlivé jak 40. léta.
Začínám pít kávu novým způsobem,
piju ji, než dojde.

• • •

Hodiny už nemohou,
pověšeny na stěnu,
cestovat jako mraky.
Mraky nemají délku:
náhle se vše vyklene do modrého
a dveře zůstanou otevřené. Hodiny už nemohou
nenávidět. Pouštějí kameny z rukou
a zadržují déšť.

• • •

Ohnivý kartáč koně a koštěte
čistí ty výšiny,
po kterých postupuji
vstříc neposkvrněnosti
svého dalšího hřichu.
Milovaná!
Přicházím tě zradit
ještě jednou, bude ze mě
celý ten červ, o kterém jsi věřila,
že se skládá z částí, budu lesklý
živoucí povrch, světlo přelévané z krve do krve,
znamení kříže, které tě líbá všude
bezděky.

• • •

Slunce je vysoko,
my kráčíme po poli karafiátů,
ze kterého odnesli obchodní dům.
Tráva vypráví, že smrt hudby

se zdála být nekonečná,
a ukazuje nám cestu vpřed,
na svatbu, kde úzká záda houpačky
čekají na vítr.

• • •

Projížďka po venkově budí bolestné vzpomínky.
Jak spadlo jablko na zadní sedadlo našeho kabrioletu
a bylo snědeno. Ohryzek nedošel odpočinku.
Shnil, vypařil se, zmizel nám před očima,
když jsme na něj zírali... Jak může projížďka po venkově
působit takovou bolest?
Jak to, že stromy, jak to, že oblaka,
jak to, že žebřík
nejsou tak, jak jsou?

Riina Katajavuori

Rytířův odchod

Rytíř odchází.
Princezna ho přišla vyprovodit.
Vysoké vlny bijí o břeh a dotýkají se okrajů pláště.

Vedle princezny je koňský zadek.
Princezna vidi jen rytíře.
A ženina láska
byla ryba jen -

(Ve skutečnosti princezna vidí oběšené muže, chlapecký krk na pozadí keřů, hrad na vrcholku kopce, psy větrící moře, za sebou berana, draky, kostry, a ještěrky na protějším břehu, koňský zadek.)

Rytíř slibuje, že se brzy vrátí.
Rytíř má skličenou barvu.
(Ale muž,
v myšlenkách muž již vystoupil na břeh
do neznáma?)

Skupina mužů, která ho provází, by byla již připravena
nechat si pokropit tváře solí.

Proč je princezna tam, kde je?

Na břehu psi hrabou v zemi
a dívají se k horizontu.

Neděle

Dnes v autobuse cestou do Maunuly
jsem viděla muže, který měl na tričku nápis
après-midi.

On byl srpnový večer,
zahrada lesních plodů a nekonečný rozhovor,
náhlý pohyb šije,
hádka a tichá domácnost.

Pojď, půjdem. Zase prší.
Spouštím ti vlasy do jídla
a je nám spolu strašně.

Dobré skutky

Muž vede přes náměstí kulhavého koně.
Koupil ho na dluh.

Na kraji náměstí je dům,
kde udělali mého otce.

Mezitím ta půjčená herka zírala
na sochu a čepici s kšiltem.

Dveře se otevřely jako v dramatu,
hosté vstoupili dovnitř.

Kůň zařehtal.
Někdo byl na námluvách.

Merja Virolainen

V noci, v době, kdy je nejjasnější,
jsou podél břehu unášeny nevědomky
jiskry měsíce v mých žilách,
zbloudilé prámy řeky smrti.

Ležím v jílovém jezírku na zádech,
hlavu, paže

napůl mimo svůj stín:
láme se, třepotá se nepatrny záblesk,
nejzazší mez.

Kdybys mě viděl ted' -
po čenichu, po čele stéká krev bažiny:
otočila jsem se, abych se podívala na svůj obraz,
dívala jsem se tam do vesmíru,
odkud do temnoty zorniček
zírá čas svým jediným, světlem.

Kdybys mě viděl ted'
napůl mimo svůj stín,
viděl bys úplněk coby kruh paprsků
okolo zablácené hlavy:
každým úderem srdce
tančí v žilách jiskry,
zbloudilé prámy,
přes bahno, přes odrazy
ze země na měsíc
a zpátky.

• • •

Stydlivě kolem sebe ovine
žlutočernou korunu. Zmučený
bič ráje,
kožený věnec:
v každé špičce šupiny je v rozpuku slunce.
Jak stydlivé zvíře: po zákmitu světla
chňape a ukazuje se
občas v podobě vln, chvílemi jako řeka,
ve kterém světě se potkáme...

Z rákosí klouže rybářský člun s pochodní do tmy,
klouže přes hlubinu,
čas rybářské pochodně,
okamžik na hladině.
Viděl jsi záblesky ve spodním proudu?
Zkouší tvou ruku rybářskou vidlicí,
zvedáš ji v mé podobě
přes své okraje:
nyní jsem sen.
Nenič mě.

„A bude se omračit, a' přijde noz. Hondaini k. porti
a' plná pomlouvání". Vytržají z díry.
Berouce mě sebe podobu svatého Jakuba,
akáž značení pravničky...“

• • •

Juhani Ahvenjärvi (nar. 1965), žije v Tampere, kde učí na univerzitě „psaní“ (creative writing). Podle svých vlastních slov se nechce vyjadřovat pomocí metafor; chce užívat jazyka naprostě chladně, protože právě tak užívá jazyk jeho. Ukázky jsou z jeho druhé sbírky básní Nalinkovaný sen (1995).

Riina Katajavuori (nar. 1968), vystudovala literaturu a pracovala v redakci časopisu Mladá síla. V současnosti je zaměstnána ve finské televizi. Vydala sbírky Zlodějčina kniha a Kdo mluví, v nichž zkoumá jazyk a identitu z hlediska ženy-umělkyně a vše komentuje s notnou dávkou humoru a ironie. Ukázky jsou ze sbírky Kdo mluví.

Merja Virolainen (nar. 1962), vystudovala oděvní návrhářství na Uměleckoprůmyslové škole v Lahti. Studovala loutkové divadlo v polské Vratislavě a filozofii na helsinské univerzitě. Píše básně, divadelní hry a v roce 1994 vydala příručku šamanismu a čarodějnictví. Ukázky jsou ze sbírky Dehtové zrcadlo (1995).

Henryk Jasiczek

Zamyślenie

Zamyślenie

Łąka
położ się
trawa zamieni się w las

Nad tobą
ogromne błękitne
wnętrze dzwonu

Słońce
wiatr
i jedna jedyna
biała chmurka –
zamyślenie nieba

Gdziekolwiek jesteś
podnieś głowę
jesteś sercem
tego dzwonu

Krajobraz z jemiołą

W szybach pnącz kwiatów dalekich mórz
i srebrne zamki z baśni Andersena,
i berła królów i połysk brzóz,
i biały obłok wykuły z kamienia.

Za oknem śnieg jak białe wiersze,
bas pełny muzyki niosą muzykanci.
Czerwony zachód lśni nad lasem
kroplami krwi wśród piór bażancich.

Na drodze śpiew. Idą kolędniczy,
w zamarzniętych dloniach niosą jemiołę.
Może wracają w moje dzieciństwo,
czas je przysypał szronem popiołu.

Już zmierzch i mróz iskrzy się w śniegu,
pewnie szybę nieba zbito na kawałki.
Z lasu jak z karczmy wyskoczył księżyc
i na organkach gra pastorałki.

Gorzki posmak

Tabuny czarnych koni
tratują łękę nocy,
kasztanów biały płomień,
zdumienie twoich oczu.

Łasi się zieleń na drzewach,
chciałbym tu jeszcze zostać,
zanim chwila ostatnia
zostawi gorzki posmak.

Przeczucie

Przeczuwam
kształt obłoku
który nim zdążył zaistnieć
wplatał się w kolor światła
rozpięty na skrzydlach motyla

Przeczuwam szum lasu
w jednym ziarenku szyszki

Pożar
jaki mogą wzniecić
koniuszki czyichś palców

Przeczuwam niewyrażalne
jak ptak kierunek południa

Przeczuwam siebie
w łupince orzechu
na oceanach niespokojnych

Henryk Jasiczek (1919-1976), přední polský básník těšínského Slezska. Autor mnoha básnických knih, novinář, překladatel české a rakouské poezie. Po roce 1968 zůstal možností publikovat.

Věra Vávrová

Jiskry odlétající od strun

V tobě

Až v tobě najdu sebe:
Schovám tam své oči plné studu
i úsměvy, co by svou břitkostí
zranily tvou krev.
Ponořím své prsty do tvého klína
...do nekonečného stínu.
Vytřu své mokré tělo do hnědé kůry stromů.
A
ohřeju se vůní hustého přediva
tvých vlasů.

• • •

Citlivou vzducholodí jsi přiletěl, poustevníku.
Zahrada rozkvětlých tulipánů.
Poslepu hledám vyobliny na tvém těle.
Nečekaně...
...zmařilis můj smích odmítnutím.
Ptáci ti z výšek snesli své blížní stíny
a marná modř zadula ti do plachet.
Tvůj vzduch uniká.

Tíha.

I poslední písek už spadl do bažin.
Připoutej svou vzdušní lod'
k přístavnímu molu,
odhal mým prstům svůj tajný vchod,
at' dosáhnou až na vrchol,
at' zmoknou v bílé dešti
a mokré tančí mezi tvými vzdechy.

Tvé splašky na mou hlavu!
Dábelský tanec mezi kalužemi hřichu.
Společně,
ruce spojené,
podléháme vtíravému souznění.
Mlčení a odmítavé: „Ne!“
Zběsilé akordy,
jiskry odlétající od strun.
Mezi prsty svírány vězeň
– hmatník.

Gejzíry barevných skvrn
a šílenost ještě v klidu.
Affetuoso, fortissimo.
Až do prázdná,
do zrezivění všeho.
Vášnivě, silně
sevři do dlaní svou obětinu
– mé hrdlo!

Tvé sperma do mého chřtánu!

• • •

Věra Vávrová, narozena 7. dubna 1979 ve Vimperku, kde doposud s rodiči bydlí a navštěvuje místní gymnázium. Tištěné verše pocházejí z delšího cyklu básní s názvem Před rozpuky pupenů.

Petr Maděra

Krajina rozplynulá na jazyku předků aneb O ovocných slovech a kráse našpicovaných uštů

Jiný kraj, jiný mrv. Jiný čas, jiná smrt. Pro-
pust'me na chvíli své medvědí služebníky a
pojd'me ochutnat trpké i sladké, zcela jistě však
mizející ovoce prastarých sadů, zplanělých a
pohlcovaných lesem někde v Sudetech či nemilosrdně kácených v okolí Prahy a jinde, kde nás
na jejich místě budou poutat velkosklady a su-
permarkety, zimomřivé řadovky a zahrádkář-
ské kolonie. Zachyťme ještě naposledy cíp pláště
z květů prastarých třešní, který je většinou ne-
milosrdně strháván z ramenou našich lesů. Ko-
chejme se pohledem na solitérní staleté hrušně,
stojící uprostřed polí a prozrazující poutníkům,
že jsou stále ještě v Čechách. Poezie, jež je ob-
sažena v tajemných slovech našich předků,
necht' je znova roubována na náš horký dech
v mrazivém listopadovém ránu.

Pan Jagoš, moravský sedlák, sadař s baňatým
nosem, mně dal ochutnat Jaderničku, jablíčko
ze sto padesát let staré jabloně. Krásný člověk,
ten zemitý stařík s rozbrázděnou tváří, jeho ži-
vot je propojen dřinou a moudrostí s dávno za-
šlymi časy. Vezme nějaké jablko, prý se podo-
bá na Ovčí hubičky, z rance vytáhne Kožúšky
a jazyk v tu chvíli začíná svá kouzla:

Řehtáč soudkovitý - Přibyslavice - má tvar soud-
ku, a zatřeseme-li s ním, zachrastí v něm jadér-
ka, na Valašsku mu říkají Řehotka průhovaná
čili Princové.

Syreček uhlíetický - natrháte ho třeba v Čestí-
ně.

Kožená reneta - má slupku drsnou, rzivě kožo-
vitou. Na Moravě je též nazývána Kožené,
Kožúšek, Kožuchy, Kožůvky apod.

Železné neboli Jeptiška, Železnáka anebo Ci-
gánka, Cigánské.

Libernáč vinický - velká liberní (vážící libru -

1/2 kg) jablka, pravděpodobně navinulé až ky-
selé chuti.

Šálové - Světlá.

Kudlaté mašnůvky - vzorek zaslany z Dolní
Bečvy byl na jakési výstavě v roce 1900 chara-
kterizován takto: jablka dozrávají po Václavu,
vytrvalá, hranatá, velikosti husího vejce,
kyselá, dobrá, žlutá až do běla, velmi vhodná
k prodeji. V současnosti nebyla odrůda naleze-
na.

Krasokvět.

Panské košílové - Kněžice.

Zvonkové - obráťme-li je stopkou dolů, vidíme
hranatý zvonek.

Prdýlkové - tento lidový název vznikl asi podle
hnědého fleku ve stopečné jamce. Natrháte ho
v Jakubovicích u Ústí nad Orlicí.

Budinky - kterého spáče tato málo pěstovaná
jablka svým pádem probudila, ve stínu vedle
polní cesty, v zářijovém dni sladká? Již v roce
1850 je pěstovali na Hrubé Lhotě, ve Střelné
ještě začátkem století. V současnosti se zdá, že
nenávratně zmizely z naší krajiny i panských
zahrad.

Čary a Cangáry - pěstované na Zlínsku.

Hranáče.

Hrbáčky - v minulém století pěstované v Ber-
narticích.

Hrkávky nebo také Hrklávky kyselé a Hrklávky
sladké, Hrkalky, Šterkotky - tyto příbuzné
lidové názvy se používaly pro jablka s uvolně-
nými semeny v jadřinci, většinou jde o Řehtáč
soudkovitý.

Kovarňánky.

Křehůvky.

Očistky - už je ve Vizovicích těžko natrháte.

Byla vhodná na krajánky (sušení).

Podborůvky - trpká pláňata z Dolní Bečvy.

Podkůvky.

Sklenůvky.

Skřidly.

Světlinky.

Štěkotky - z Janovic, název vznikl „... od toho, že v nich dozrálá jádra zvučí, čili jinak řečeno - štěkají...“

Varmužanka - Frenštát.

Vůzky - rostou v zahradě Antonie Mičkalové ve Vidči č.p. 126. Stromy staré, zdravé.

Zimní dvorčiny.

Žnůvky - rovněž jim říkají Česnekové, rostou v Brno. Jablka jsou kyselá, raná, po zalezení velmi dobrá. Je to jablko Průsvitné letní.

Prukáče.

Svatojánky.

Masné.

Běčičky.

Štrklávky.

Chrapkaně.

Kutničky.

Kysnatky.

Skříželky.

Solivarské.

Drahule... O sv. Fabiánu a Šebestiánu nasbírají stromy šťávu a Na Hromnice kalužky, budou jablka i hrušky. I hrušky budou, bohužel však převážně moderní odrůdy, jež na rozdíl od Vodnárek, Kořenáček, Otrúbelek postrádají odolnost proti nemocem, přizpůsobivost místním klimatickým a ekologickým podmínkám. V humnech a před domy rostly hojně Praskule, Hrče, Pečítky, Čižmánky nebo taková Krvavka, Špinka, Škaredky, Kněždubjanky... Někde se ovoce dávalo dobytku místo řepy, v Bílých Karpatech byly téměř u každého stavení na samotě sušárny ovoce. Strom stínil šindel, chránil před bleskem, zmírňoval sílu větru, včelaři si mnuli ruce. Odkopkami rozmnožováno bylo modré ovoce, většinou maloplodé Gulovačky, Škovránčí, Belice, Bystrčka, Bosenky... a dost, už je těch ovocných slov opravdu příliš, mohly by se nám ty staré krajové odrůdy přejít.

Svatého Ondřeje slzice naplní ovocem truhlice, říkávalo se. Stařenka Zajíčková z Bystric-

ky by byla určitě smutná, kdyby viděla, jak místo krajem nasáklých Svatojánků a Křehůvek pěstujeme Šampiony a Melodie, ba i ten sedlák Martin Knapp z Křivého, který si roku 1580 vymiňuje při svém gruntu užívat do smrti šestí štěpů.

Čemu podzim říká: hnilo! tomu jaro praví: milo! jen kdyby bylo.

Poznámka: Rouby původních a krajových odrůd ovocných dřevin jsou od roku 1991 přenášeny na podnože do štěpnice v Zahradách pod Hájem u Velké nad Veličkou se snahou o vytvoření genofondové plochy, která by byla základem pro navrácení těchto odrůd krajině. Příspějte i vy, a nečtěte porád!

Vyprávění stařenky Zajíčkové z Bystricke - dle C. Bartoňka, 1958

Už ně ide na osmé léto přes osumdesát, co sem sa tu vydala. A tehdá ně edem dva chybely do dvaceti. Na tu hrušku sa dycky ráda zadívú. Tu ňa tehdá nás tatíček dali, dyž sem sa k Zajíčkom vydala. Dyt' zme spolu obě róstly, ona u tatíčka ve štěpnici a já u mamčenky.

A dyž si ňa můj Janek sem k Zajíčkom vzál, tož i tu medúvku si musél vzat'. Šak mu nás tatíček pravili: „Janku, Janku, opatruj ich obě dobře, obě sú sladké jak med!“ Jak zme spolu vyróstaly, tak nás spolu přesadili.

Spolu zme róstly, spolu dobré i zlé znášaly a aj myslím rodily. Měla sem vás děcek dost', devět. A ta hora dřeva za tých osumdesát roků dala ovocovac než dost'. Co to bývalo sucharů! Co sem sa vás ima nakurývala, dyž vás nekdy proháňalo. Dyt' tehdá nebylo inačich lékiv.

Tak zme spolu aj zestály. Vite-i, obě máme ten tvrdý valaský kořen. Obě zme pily vodu z tej hlučnej Zajíčkovej studně. Enemže ten její kořen je ešte zdravší než ten můj. Ona eště pořád stojí rovno, pořád hledí k nebi, ale já už sa k zemi obracam.

Jolanta Trojaková

Peregrinationes minores čili Aby tvá pout' užitečná a Pánu Bohu milá byla

Středověký člověk přestoval peregrinationes maiores. Ba neváhal se vypravit až na konec světa. Finis terrae se v oněch dobách nalézal v slovutném Santiagu de Compostella, tedy v místě, kde spočinuly ostatky svatého Jakuba, mučedníka to z řad apoštolů a také patrona všech homines viatores, poutníků trnácejících se po šíře zemi z pohnutek kajících a navýsost zbožných. A ti věru ochrannou ruku Jakubovu potřebovali. Než se však peregrinus na cestu vydal, musil se smířit s okolím ve své domovině, urovnat dluhy a rozepře, pomyslit rovněž na včici poslední a sepsat závět'. Poutnictví bylo podnikem arcidobrodružným. Nikdo nemohl najít to vědět, zda mu jeho hvězda posvítí i na cestu zpáteční. Poté musil podstoupit nezbytný ceremoniál na veřejné mše. Vyzpovídav se, příjal Tělo Páně a zbavil se oděvu, jemuž doposavad uvykl. Místo něj oblékl svrchník poutníka. Ten sestával z cestovního pláště, klobouku, dvojích bot a koženého vaku na vodu. Obřadně, za do provodu modliteb, mu farář předal poutnickou hůl, symbol jeho příštího nelehkého údělu. Jednotný oděv měl svůj význam. Peregrinus byl takto již nadálku snadno poznán. A jelikož byl ve středověké společnosti velice ceněn, byl všude vítaným hostem. Náležely mu útulek i strava zdarma. Protože člověk putující postrádal svého domovního práva, byl pod patronací nejvyšších představitelů společnosti. Ti ho na cestu zaopatřili ochranným listem. Běda pak tomu, kdo nějakým způsobem poutníkovi ublížil. Stihl ho dvojnásobný trest.

Však se našlo i mnoho vykutálených raubířů, již v převleku peregrina vesele požívali výsad zbožných mužů.

Kamže středověkého poutníka nohy nesly? Zprvu k hrobu Kristovu. Poutník kráčející vstříc

nebeskému Jeruzalému stal se symbolem trudného lidského žití. A každý toužil spatřit Coelестis Hierosolyma, každý chtěl stanout před hrobem Spasitelovým. Přítomnost Boží se zde rázem zhmotňovala, stávala se smyslově postižitelnou. A my, s odstupem času, ve vzduchu větrime absenci abstraktního myšlení a jisté zprimitivnění kultu.

Uctívání svatých běže své počátky v dobách starokřesťanských. Hroby mučedníků, navštěvované ze začátku jejich blízkými, postupně podléhaly určité hierarchizaci dle jejich účinnosti sakrální. K 3. st. n. l se datuje uctívání hrobů apoštolů a křesťanských mučedníků z katakomb. Ostatky světců, mysticky spojených s Bohem už za živa, plní tu roli prostředníků mezi pozemšťanem a nebesy. Pokřesťanstvě Evropě se svatých nedostávalo, a tak se s importovanými relikviemi objevuje i nová kategorie světců, tzv. vyznavači – nemuseli být mučedníky. Od následujících století se prosazuje kult Bohorodičky. Panna Maria však nezemřela, tolíko na tři dny zesnula, aby pak byla anděly vynesena na nebe. Nebyly tedy její ostatky – relikie prvního rádu – k dispozici. Začínají se tehdy uctívat i obrazy a sochy svatých, jež se zvaly milostnými a měly zázračné schopnosti. Od 15. st. je možno sledovat patrný vzestup obliby mariánských poutí. Konstantinopol proslula jako nejvýznamnější mariánské poutní místo. Tam opatrovali svršky Panny Marie a její portrét namalovaný sv. Lukášem. V Chartres byl uchován její závoj a pro Čáchy získal Karel Veliký pramínek Mariiných vlasů. K dalším význačným poutním místům patřil bezesporu Řím, pak Kolín nad Rýnem, Mariazell, Jasna Góra, Šaštín etc. Pouti byly daleké, namáhavé a drahé a nebez-

pečné. Středověká společnost se snažila ty ze svých řad, již se vykazovali zvýšenou zbožností, nějakým způsobem zabezpečit. Začaly se zřizovat pravidelné dopravní tepny, solidní silnice, lemované hostinci a útulky, tzv. hospites či salvitates, které spravovala speciální bratrstva – např. v době křížáckých výprav známí johanité. U útulků se krčily i nezbytné hřbitůvky, které mohly být rozložené dle národnosti poutníků. Vznikají také poutní baziliky, jimž je vlastní jejich funkcionalistický charakter. Poutníci si tam často ustlali v systému empor.

Poutník, doraziv na kýzené svaté místo, byl mimo jiné za své strasti odměněn poutním odznakem. Jeho posvěcením na místě, dotykem s relikvií, se odznak proměňuje ve svátost a nabývá nadpřirozené, ochranné moci. Poutní odznak je také hmatatelným důkazem, že poutník vskutku dosáhl svého cíle. Mohl se jím na zpáteční cestě legitimovat. Odznak mohl také ve své nejrozšířenější podobě, jako Jakubova mušle, posloužit cestovateli k prozaičtějším věcem: mohl například nahradit picí nádobku. Základním tvarem odznaku byla tedy Jakubova mušle. Ji doplnily jedno- nebo dvoustranné plakety, které se připínaly na klobouk nebo sloužily jako spona na opasek. Nazývaly se také šperk pro chudé. Mohly mít podobu zvonečku či píšťalky, která už z dálky zvěstovala blížícího se peregrina. V případě, že jeho šat kryl malomocného či duševně churavého, pro které navštívení svatého místa bylo jediným řešením, když medicíny nebylo, fungoval cinkot zvonečku jako výstraha pro okolí. Mariánské poutní odznaky měly podobu litery M. Leč našly se i odznaky silně erotického charakteru, které evokují výjevy z Boskových zahrad rajských potěšení. Děje se tak v stoletích XIV.-XV., kdy pouti nabyla nádechu jisté pejorativnosti a mnozí mravokárci brojili proti nestoudnostem, jež mezi putujícími zakořenily.

Poutničtí se u nás v následujících stoletích příliš nedářilo. Uctívání milostných obrazů i soch vzbuzovalo odpor reformátorů. Husité pěstovali jen pouti na hory, poháněni eschatologickými předpověďmi. Však na kopci Bůh „ani-

mos trahit ad coelum“ a „dává se tu lépe poznati“.

Renesanci poutí v Čechách můžeme spojovat s příchodem jezuitského řádu do Prahy roku 1556 a jejich opravdový rozkvět nastává v době rekatolizace po třicetileté válce. Vlna zemského patriotismu umocnila uctívání zemských patronů, masivnější je používání kult ve státní propagandě. K roku 1680 se zdá být proces rekatalizace završen. Barokní liturgické theatrum stalo se součástí života českého člověka. Ten je vděčným divákem i spoluúčastníkem pompézních náboženských slavností, jejichž nepřekonatelnými strůjci byli právě tovaryši Ježíšovi. Velká církevní sláva provázela r. 1627 převzení ostatků zakladatele premonstrátského řádu sv. Norberta z Magdeburku na Strahov. Arcibiskupem Harrachem byl i tento světec zařazen do českého pantheonu. Velké oblibě se těšil i sv. Ivan, jehož ostatkům se bylo možno poklonit v kostele sv. Jana ve Skále. Pak také např. bl. Hroznata, zakladatele tepelského a chotěšovského kláštera, svatí Kosma a Damián, od r. 1677 patroni lékařské fakulty, bl. Jan Sarkander, zemský patron Moravy, bl. Podiven, druh sv. Václava, jenž byl oběšen ve Staré Boleslavě na příkaz bratrovraha Boleslava, a samozřejmě novopečený sv. Johánek z Pomuku. Od r. 1654 figuruje sv. Josef jako spolupatron království a ochránce míru. K stálicím na českém nebi patřili sv. Václav, jeho bába Ludmila, sv. Vojtěch a Prokop. Panna Maria nebyla v Čechách oficiálně uznána za „královnu nebes“ jako třeba v Polsku nebo Uhrách, ale i zde existovala snaha vydobyt jí čelné místo mezi světci. Objevují se nové mariánské typy – Immaculata čili P. M. Neposkvrněná. Její ikonografická podoba: stojící na zeměkouli, zašlapuje hada – symbol kařířství. P. M. Vítězná přispěla k velkým vítězstvím habsburských zbraní, P. M. Sedmibolestná se sedmi meči zapichnutými v srdeci signalizuje proměnu kultu, důraz je položen na soucitnou stránku Bohorodičky. P. M. Klasové – s obilnými klasy – se skládají votivní dary. Barokní zbožnost je prodchnuta oním pohanským křest'anstvím, pronikají do ní citelně prv-

ky lidové zbožnosti, neboť venkovské obyvatelstvo se nejhromadněji podílí na barokní iluzi. Venkováni jsou také hlavními účastníky poutí. Jenže na cestu se už člověk nevydává jako jednotlivec a neputuje už také tak daleko jako středověký homo viator. Pěstují se peregrinatones minores, povětšinou pouti lokální. V době rekatolizace se prosadila kolektivizace poutí. Pouť organizovaná je lépe kontrolovatelná a zásadní roli tu hraje i fenomén kolektivní psychologie. Rozlišujeme dva druhy posvátných průvodů. Procesí se konala buď pravidelně, pak se jednalo o procesí kajícná. Ta se řídila církevním rokem. Nebo byla procesí děkovná, mimořádného charakteru, jež následovala po zažehnaném požáru, epidemii či jiné pohromě. Procesí se konala za přítomnosti kněze a celé farnosti. Pouti směrovaly mimo farní kostel, k místům, jež se těšila pověsti zvláštní Boží blízkosti. Věřící se jich účastnili dobrovolně a jejich důležitým znakem byla právě laická iniciativa. Přiblížme si vzhled pravidelného ročního procesí. Začínalo se už v nočních hodinách. Účastníci byli svoláni zvonkem do místního kostela. Před odchodem se odsloužila krátká mše za zdar procesí. Poté se poutníci vydali na cestu. V čele procesí šel vůdce – farář či vedoucí určitého bratrstva. Byl od zbytku odlišen červeným talárem. Jeho atributem byla také poutnická hůl. Předzpívával. Zpěvy byly analogí litanií, rytmicky se vázaly na chůzi. Zakončovány byly zvoláním: Kyrie eleison! Kromě toho se vůdce staral o ryze praktické záležitosti – zabezpečoval nocleh, stravu etc. Za ním šli nejváženější účastníci. Nesli korouhev s imitacemi milostných obrazů, které vztyčovali před bližící se vesnicí či městem. Když poutníčkům ruce únavou ochably, směli korouhev složit na vůz, na němž se vezli starci a nemocní. Zbytek poutníků trámal svíce, jež byly rozřazány při dosažení cíle. Konec cesty byl uctěn slavnostním chorálem, pak peregrini obešli poutní místo v neméně slavnostním průvodu. V kýženém chrámu byl milostný objekt zahrnut votivními dary. Poté následovalo svaté přijímání, konaly se zázraky, Kyrie eleison a Alleluja. Během

XVII. st. se konstituuje stavební typ českého poutního místa – kostel uprostřed ambitů, často symbolické dispozice. Stěny a klenby ambitů zdobí nástenné malby, reprodukující mariánské litanie, a zázračné obrazy z různých koutů habsburské monarchie. Duchovním centrem chrámu byl oltář s domnělou pravou podobou Panenky Marie či jiného světce, obložený votivními dary přepodivných tvarů. Zobrazovaly např. tělesné údy, zázrakem vyléčené, vymodelované z vosku, ze stříbra etc. Tato tradice ustala až se zákazem Josefa II. Je také patrný rozdíl mezi středověkými a barokními poutními míssty. Gotika preferuje poutní dostavenička v zátiších klášterů nebo v odlehlych údolích. Barokní svatá místa jsou uměně zakomponována do krajiny, stávají se její dominantou. Na pahorcích, vyvýšených místech je lze tušit už z velké dálky. Přitom se dbalo i na to, aby se krajinná konfigurace podobala místu, kde leží mateřský prototyp. Barokní pouť měla pevný rád. Poutníci museli v určitých úsecích cesty přednášet předepsané písně a modlitby. K tomu jim dopomáhala četná architektonicky a sochařsky ztvárněná zastavení. Via sancta do Staré Boleslaví byla lemována 44 milostnými obrazy. Urbanisticky byla také zdůrazněna místa, ze kterých přicházející prvně spatřil poutní kostel. Nedilnou součástí pohanského křesťanství bylo uctívání zázračných studánek, jež symbolizovaly některé vlastnosti Panenky Marie – čistotu, pramen milosti, studnici moudrosti, pak také kamenný posvěcené dotykem světce těla, stromy, na kterých byly nalezeny milostné obrazy. Častá byla poutní místa s vestavěnými těmito stromy. Po seschnutí se z nich stávaly stromové oltáře.

Venkované si jako památku na svou zbožnou pouť přinášeli domů svaté obrázky. Těmito upomínkovými předměty pak zdobili stěny ve světnici, sloužily jim jako záložky v kancionálech nebo jako amulety, které si ukládali do Stammbuchů, jakýchsi památníčků. Devoční grafika sloužila od XV. st. šíření kultu světců. Jejím nadšeným propagátorem byl už Bernardin Sienský. Malované devoční obrázky mají své ko-

řeny ve středověkých kodexech. Jejich výroba byla v XVII. a XVIII. st. soustředěna především do ženských klášterů. Jejich známou autorkou byla na konci XVIII. st. řeholnice z Doksan Augustina Helllová. Svaté obrázky mohly být též vyštíhované, aplikované na jiný podklad, kombinované s látkou, voskem, umělými květy. Obrázky se také skládaly např. z křídel motýlů, výjimkou nebyly ani obrázky želatinové, cínové. Nejrozšířenější byly obrázky tištěné. A tiskly se na všem možném, také na vaječné bláně a kůře stromů. Devoční grafiku je možno roztrídit tematicky. A tak se můžeme setkat s obrázky vánočními, svatodušními – s holubicí, jež symbolizuje sedm darů Ducha, dále pak s křestními, eucharistickými – motiv poslední večeře či monstrance s Tělem Páně. Měsíční obrázky, to byly soubory světců na jednotlivé dny církevního roku. Na přední straně

se nacházela rytina světce s krátkou sentencí, na druhé straně zas modlitba s životopisem světce. Úmrtní obrázky upomínaly na poslední včeti člověka a obsahovaly i návody dobré smrti pravého křestana. Zdobily je přesypací hodiny, smrtholka, Homo bula, což je chlapec vypouštějící mýdlovou bublinu, symbol pomíjivosti lidského žití. Obrázky vydávala všechna poutní místa a kostely s privilegovanými oltáři. Námit obrázku musel vyhovovat předpisům církve. Ta udělovala svolení k tisku. Neprošel např. nápis na obrázku k adoraci Pražského Jezulátka, jenž ho připodobňoval k Alexandru Velikému – příbuznost byla spatřována v malé postavě obou a ve velikosti jejich činů. K obrázkům, jež balancovaly na hranici pověry a hereze, patřily tzv. délky Pana Ježíše – stuhy naznačující délku Kristova těla.

Petr Payne

Když poutník, tak kulhavý

Poutník není turista, není ani člověkem na služební cestě. Turista nebo i turista z profese – cestovatel cestuje ze své vůle, jeho cestovatelství je projevem jeho svobody. Jde, kam chce, vše ofotí, nasedne a hurá na druhou polokouli země! Naopak ten, kdo je na služební cestě, je spoután svým posláním. Rusové říkají služební cestě případně - komandírovka. Cestovat služebně, z příkazu, znamená cestovat z vůle nikoli vlastní, nebýt na cestě svoboden, nemoci se zastavit, kde bych chtěl, hovořit a pobyt s lidmi, ke kterým mě něco váže. Samozřejmě i na služební cestě se vyšetří nějaký ten půlden a cestovatel, pokud není bohatý, spojuje své cestovatelství například s novinářinou. Je-li cesta podobenstvím života, pak člověk v prvném případě je chápán jako bytost převážně svobodná a v druhém jako bytost osudově určená a vymezená. Poutnická existence není to ani ono, obojí snad napůl, a přece něco navíc. Poutník přijímá svá osudová určení, bere je jako úděl, ale také sám utváří svou cestu. Tady, odtud, z této bytostné dvojakosti pramení poutníkova kulhavost. Jako je jeho jedna noha volná a druhá spoutaná, tak je sebe-určující i určován. Duchovní pout' není naplněním daného fahrplánu, ale také to není bujaře nevázaný výlet. Ale i na výletě nebo na služební cestě se může přihodit něco nečekaného, něco zásadního, takže jeden objeví svou vázanost a druhý svou možnost: kámen úrazu, nedopatření, ránu a vyšinutí. Neboť na cestách jsou rizika vzdor všem pojištěním větší, tuto naději nelze těm s fotoaparáty na pupku upřít, a také služební cestu lze dle návodu Heinricha Bölla svévolně ukončit. A cesta se stává poutí. To proto, že je stigmatizována, je znamenána ranou, samozřejmost pohybu je ochromena kulhavostí toho, kdo kráčí, vývoj se zauzlil. Když poutník, tak kulhavý...

Kulhavec Josefa Čapka

Když kulhavý poutník, tak knížka od Josefa Čapka, která vyšla v roce 1936 a u vnímatelných současníků byla záhy vřele přijata.

Kulhám, tedy jsem, přemýšlím o své cestě, vedu hovor se sebou samým, odkud a kam, odnikud nikam, pocházím z vajíčka, které bylo oplodněno, a spěj ke smrti. Čapkův poutník není, nemá být žádnou alegorií, tak jako jí nemají být ti, které cestou potkává. Právě ta jeho kulhavost se vzpírá jakékoli alegoričnosti nebo, jinak řečeno, v kulhavosti se docela prolné rovina reálná s rovinou alegorickou; zemitost kulhavosti zakládá symbol, jehož hloubka strhává do sebe vše, co bylo a bude řečeno.

Kulhavý ví, kam jde, jde ke smrti. „Belhá se branou věčnosti“, jak usuzuje. Největší setkání, k němuž na cestě dojde, a není to setkání v žádném případě náhodné, je setkání s Duší. S duší, která je přinejmenším úžasem z vesmíru, ale která si též pamatuje, čím jí byl vesmír a svět - možná i když přechází přes můstek smrti. Duše nevede spor o své právo na existenci s tělem, jak je to konstruováno starými modely, ale s Osobou. Také tu poutník potkává: Osobu, jež obléká člověka v jeho funkci, v kariéru, a obdařuje ho klamem veledůležitosti a fenoménem úspěšnosti, s rukávem plným aktivit, venukoncem však prázdnou formu života. A poutník tady vidí bezbrannou duši najednou podléhat. A přitom jde o mnoho, „o tělo, o život, o všechno ostatní až po to nejposlednější“.

A ještě než opustíme Poutníka Čapkova, aby chom pátrali po jeho předchůdcích, ptejme se po cíli, kam došel, nebo lépe po smyslu, jehož se dobral ten kulhavý. Otázka „odkud a kam“ otvírá vědomí celku, ale zároveň ústí v nevědění. Poutník ví, že Věčnost je již nyní a „všichni jsme chtej nechtěj v jejím koncentráku“, ne až tam, za nějakou hranicí, po smrti, která jako by

byla přechodem „z chudácké vesnice do krajského města“. Ale duše poutníkova posledního smyslu nenachází. To však neznamená, že neexistuje. „Nepřivedla mě víra k bohu církvi. A přece nejsem člověk bez víry“.

Kulhavý poutník Hieronyma Bosche a jiní poutníci

Nepochybnným předchůdcem, jehož štafetu Čapkův poutník přejímá a s nímž se částečně i polemicky vyrovňává, je poutník J. A. Komenského (Labyrint světa a lusthaus srdce - 1631). Josef Čapek z Labyrintu pákrát cituje a jak Komenský, tak i Čapek uvádějí svá díla mottem z biblické knihy Kazatel. Setkání poutníka v Labyrintu jsou panoptikálně četnější, komický pestřejší a systematičtější. Také dialogičnost já - poutník má u Komenského praobraz v rozprávkách s průvodci a rádci. Příbuzný je i obrat do vlastního nitra; u Komenského však nastává až v závěru. V pokojku srdce svého se Poutník setkává s hostem, přítelem kromobyčejným, totiž se samým Kristem.

Jestliže Komenského poutník venkoncem opouští Labyrint a vstupuje do letohrádku svého srdce, pak poutník jeho mladšího anglického kolegy, laického kazatele Johna Bunyanu (The Pilgrim's Progress, 1678), vstupuje do labyrintu děje hned na začátku, když začne hledat spásu a věčný život. Jako by pokračoval tam, kde Komenský pomalu končí. V tomto světě se nachází ještě více alegorických lokalit: Bažina malomyslnosti, Očarovaný kraj nebo Trh marnosti se zbožím všeho druhu, vskakují tu do cesty Světaznal, Výklad, Doufající, Nespokojený apod. Kristian, tak se totiž poutník jmenuje, nekulhá, ale nese jakési břemeno - posléze se dozvíme, že je to břemeno vlastních vin, jehož je poutník záhy zbaven. Na cestu Kristianovi svítí Evangelium a obrazy biblických postav. Kristian nakonec vítězně prochází smrtí, o níž těžko soudit, zda je skutečná, nebo jen alegorií – ve snové krajině, která se autorovi zdá, je totiž všechno sen. A poutník dochází cíle svého určení. Ocítá se v branách Nového Jeruzaléma.

Sestavování kaleidoskopických obrazů z alegorických postav i z reálných figur tohoto světa, někdy až komických, má už od středověku svou bující tradici a kdož, zda tuto metodu neobjevili zdávna vlastní malíři nebeských scén a posmrtných soudů. U Hieronyma Bosche, malíře této ražby výjimečného, jsem objevil postavu kulhavého poutníka, která prochází takovým světem. Boschův Kulhavý poutník (tondo z roku 1510) bývá také nazýván Ztraceným synem - je méně ztracený, marnotratný syn Ježíšova podobenství. Nuzný, zestárlý a ztrápený pocestný s ovázanou nohou mijí hostinec, symbolizující prý svět a d'ábla. Branka, ke které míří, vede do útěšné holandské krajiny a představuje lepší příští a možnost nalezení ztraceného domova. Tento poutník má svého o deset dvacet let staršího předchůdce namalovaného na rubu křídel triptychu Fúra sena. Poutník tu ještě nekulhá, je mladší, ale krajina za jeho postavou představuje alternativy života pestřejší a děsivější. A k tomu uvažme, že na křídlech triptychu jsou Boschem namalovány Peklo a Ráj a že Fúra sena je karnevalovým alegorickým obrazem do záhuby se valičího nenasytného lidstva. Proti tomu množství figurek cpoucích se senem je poutník sám. Poutnická existence tu představuje životní alternativu, v niž samota je daní za překonání pokušení a nalezení cesty.

Kulhavý poutník v biblické krajině

Některé svrchu uvedené obrazy nás samy navádějí do krajin s biblickými náměty. Ikonografie Boschova Ztraceného syna spojuje hlavního protagonistu s kulhavostí. A pak je tu myšlenka návratu, vlastní snad všem duchovním poutím. Ztracený syn (Ježíšovo podobenství o Marnotratném synu – Lukášovo evangelium, 15. kapitola) je ten, kdo došel nejen existenční, ale přímo existenciální bídy. Dříve než se rozhodne vrátit se z ciziny k otci, čteme, že „vešel do sebe samého“. To je zřejmě to podstatné, i kdyby domů nedošel, i kdyby otec mezi tím zemřel, jeho cesta dostala novou kvalitu. Z dobrodružného výletu, z životní turistiky se

stala pouť. A poutník, byť procházející cizinou, není již bezdomovcem sebe samého.

Přiběh je to stručný, Bible je vůbec stručná, ale známe přiběhy na podobné téma, které jsou rovinutější. V Písni o perle, povídce užívané dávnými gnostiky, je královský syn vypraven na cestu do Egypta, aby odtud přinesl perlu. Časem zapomene na své poslání, na důvod svého pobytu v nepřátelské cizině a upadne do těžkého spánku. (Služební cesta se promění v neplánovanou dovolenou.) Z dřímoty ho probudí až dopis z pravlasti - : „Četl jsem tam o všem to, co bylo napsáno v mém srdeči.“ Princ se probebare, ukořistí perlu, míjí Labyrint, míjí Babylon a putuje domů. Z přiběhů, které zde uvádíme, je idea návratu zde nejvíce zdůrazněna. O to také v gnozi běží, o návrat duše do nebeské vlasti. Tento poutník nekulhá, jeho vada spočívá v jakési zapomětlivosti, je třeba se rozpomenout na královský původ a co nejrychleji se vrátit.

Badatel Hans Janas srovnával starověkou gnozi s existentialismem. V popisu pobytu člověka na zemi je nasnadě jistá příbuznost: V gnozi i v existentialismu je člověk do světa vržen, je tu cizincem vydaným na pospas svému přemýšlení a hledání smyslu, a jistá je jen smrt. V gnozi však, navíc, přichází řešení, gnostické poznání, dopis z pravlasti, ukáže se tajemný zjevovatel, je odhalena vlastní božská duše a následuje šťastný návrat domů. Co tedy, jestliže nevěříme spolu s existentialisty v gnostickou myšlenku návratu? Žádný návrat, žádná zkratkovitá, snová řešení! O to vážnější prožívání této marnosti a časnosti! Nicméně i k tomu a právě k tomu je třeba vědomí smrti a pouti, vědomí vlastního já a věčnosti. „Úplná resorpce do reality není u člověka vůbec možná; a právě to, že ji vždy něčím přesahujeme, že tedy nechodíme v životě po stejně dlouhých nohou, znamená kulhavost“ (Jan Patočka: Kulhavý poutník Josefa Čapka - samizdat 1978).

Praotcem kulhavých poutníků je Jákob

Jákob, psanec mezi dvěma domovy, z nichž ani jeden nebyl místem míru, zažil mnohé na cestě.

Na cestě měl také vizi, v níž viděl žebřík s anděly, jak po něm vystupují a sestupují jako po eskalátořech, a na závěr vidění se musel zhrozit a říci: „Není jiného, jediné dům Boží a tu jest brána nebeská.“ Jákob se už dávno belhá branou věčnosti. Jeho kulhavost je důsledkem právě takových bolestných setkání, která proměňují cestu, z vlastní vůle nebo z přinucení okolnostmi, v pout.

„A zůstal Jákob sám; a tu zápasil s ním muž až do svítání. A vida, že ho nepřemůže, obrazil jej v příhbkách stehna jeho... I otázal se Jákob, říka: Oznam, prosím, jméno své. Kterýžto odpověděl: Proč se ptáš na jméno mé? I dal mu požehnání. Tedy nazval Jákob jméno místa toho Fanuel; nebo jsem viděl Boha tváří v tvář a zachována jest duše má. I vzešlo mu slunce, když pominul Fanuel, a kulhal na nohu svou...“ (Genesis, 32. kapitola, Bible kralická)

Ludvík Kundera

Poutníček

Kotý ho dosud nezneklidňují,
zlobí ho jenom nejsoucí flétna,
jíž nectně říkají také okarina,
a někteří dokonce (na podzim) fujara.

Mraky nad tím utěšeně plují
a slova pod nimi vůbec nejsou vzletná,
neboť se ihned rozdovádí děravá rýna,
která tedy vůbec nevydržela do jara.

Jak poutníček doufal a my s ním,
když flétnu nahradil aspoň kytarou
na té cestě bez dob a bez času a hlavně bez kót.

Koneckonců hra se projevuje hrou
a svou funkci tu také plní plesket.

Dovoluje zpěváčkovi
zapět a přidat do kroku –
a nám nijak nový,
leč stále atraktivní
rým.

Roman Szpuk

Utéci nahý

Motto: „Moje služba tedy neslavně skončila.

Byl jsem volný jako pták.“

(František Švantner - Nevěsta hor)

Jsem školák sotva desetiletý. Dnes naposledy šel jsem poslušně do školy, teď tu sedím, vzprímen v lavici, dívám se z okna. Obloha ztěžkla šedivým příkrovem. Stejně šedé je pole. A les, bez listí, v dálí jeho stinný roh a plívance sněhu. Den jalový, zdá se. A přesto cítím dosud nepoznané: Kudykoliv náhle je možno jím odcházet. Cítím poprvé: Cesta ze školy povede daleko. Domů už nedojdu. Zní tam řev hádky, tečou tam slzy slabosti. Ani zpět do své třídy se nevrátím: Nechci už se bát známkování, nechci už trpět výsměch spolužáků. A tak už to bude stále: Nikam nedojdu. Nikam se nevrátím... Na počátku cesty je mé oko a hvězda nad obzorem. Oko na jedné misce váhy, hvězda na druhé. A rovnováha mezi nimi jak nit beztižná, struna rozechvělá, cesta vytržená ze zákona loajality, vedená milostí. Poznávám náhle, že jakékoliv oko je mé a smím se jím dívat, vydávám se po první cestě, která se mi nabízí, odvážně kráčím. Kdosi ve mně črtá divoce přesný verš, dějový trochu, potěžkávám v něm Slovo jak ve skořápce. To mi bude společníkem: slovo oblak. Slovo hledající jednotu s tichem. Slovo nazýrající tvář ticha, kořící se mu. Slovo putující k tichu. Na té poslední cestě ze školy, na cestě, která už nevedla domů, stal jsem se básníkem. Ó ten první doušek! Opojný pocit odchodu. Vzdorné pohodení hlavou. Ten první nádech! Jen tělem jsem už chlap a stoupám nocí do kopce Českého středohoří. Šplhám se vzhůru svahem Lovoše, v horním patře lesa šumí děšť, šustí tam neviditelní hadi stékaví. Světla Lovosic se za mnou s každým mým krokem propadají. Pospíchám. Vím, že opouštím hořící město, město pleněné neviditelnými vojsky slepé agre-

sivity a hrabivosti. Vím, že jsem prchl na poslední chvíli. Stačil jsem si s sebou vzít jen to nejnutnější (žádnou knihu, jen notýsek, tužku). Ó lehká křídla byla mi dána místo krunýře! Ale též živočišný strach ze tmy. Na vrcholku je chaťa, poslední střecha, která se mi tuto noc nabízí, uvnitř zábava v plném proudu. Ven ze dveří se vypotácel kluk a hned se ptá: „Kam jdeš? Vždyť prší, je noc. Pojd' dovnitř, pití je tu dost, jsou tu fajn holky, přespíš tu, uschněš...“ Ne! Jdu dál, hluboko do temnoty lesů, celé hodiny se prodíram křovisky, urousaný, zablácený, baterka mi dodělává, jen blikotá. A pak náhle až vysoko na vrcholové louce Hradišťan: světlý pruh na východě. Na té lince svítání čtu verše ze slov celonoční chůzí svlečených, verše o milování se všemi dívками, které zůstaly na Lovoši, o víně, které jsem ozelel. Stačí jen usednout na kámen pod hustý strom, vzít si propisku, ale... notýsek je promáčený, nemohu do něj psát... Nevidá:

Mlčím. Neoslovuju slova. Neprošla mými ústy, jsou panenská. Zapomínám v té samotě mluvit, ne, zapomínám tlachat, učím se vážit slova. Tak, jako si začínám vážit setkání. Na cestě, na té skutečné své jedinečné cestě se zřídkakdy s někým setkám. Tváře se přede mnou jen zjevují, je to více jen míjení, na kratičký okamžik se otevře kniha života, jen pohlédnu na libovolnou stránku, hle, oči, nadpis kapitoly, a vrásky, útržek přímé řeči. Pouze ve chvíli, kdy srdeč obtížené vinou obzvlášť nahlas se ozývá, získavám schopnost objevovat andělské víření v cizích lidech. Ano, v takovou chvíli žasnu, potkávám samé anděly, mám se všemi smrtelníky hluboký soucit. Ten člověk, kterého jsem v životě neviděl, ale který mi právě poradil, kudy na okraj světa, je náhle hoden vší důvěry. Je tak dobrý! Setkání s ním prozářilo mé nitro a věhnalo mi slzy do očí... Vy básníci bezbranní a důvěřiví, i vy, podezíráví, naprostě nedůvěřiví,

zde si podáváte ruku: Člověka lze bud' zcela odvrhnout, anebo bez podmínek přjmout. Co nad to je, zavání vychcaností a hodí se jen pro obchodníky, politiky a kněze.

•••

Cesta mě vtahuje:

Je roztožená, když po bouřkové přeháňce v dusnu se z ní zvedá pára.

Cesta mě kolébá:

Vyzdvihuji mě k větru a ukládá jak nemluvně do stínu údolí.

Cesta mě přijímá:

Stokrát projdu stejnými místy, ale nikam jimi nedojdu. Nikam se nevrátím.

Cesta je mi obkladem na rány srdce. Je hojivá, když ve slunci se prašně bělá a brzy už vevede do vlahého háje či do další vesničky, kde zase nové tváře spatřím. A i když nejsou z těch, se kterými nesu nejtěžší břemeno, potěším se ale spoř pohledem, vysním si ty jiné životy a doplním si vše na svém srdci.

Kráčím-li po cestě, vím, že se rána čistí. Krev z ní vytéká. Neprestává to bolet, ale nehrozí už hnusání. Je třeba povolit přístup vzduchu! Nadechnout se, roztahnout plachtu své hrudi, napnout se od oblaku k zemi, ba více - od hvězd ke hvězdě, a nechat se rozeznít i těmi sebemenšími záhvěvy. Zcitlivět a procítout. Nalézt ve svém nitru krystal očištěný prostotou, krystal, na kterém se odrážejí všechny barvy volné krajiny... Cesta je něžný skalpel prostoru. Cesta je samospasitelná. Je třeba jít po ní zvolna. Ob rády se nesmíjí uspěchat. Člověk krácející jako tulák nenechá se popohánět, vždyť právě koná bohoslužbu volnosti. Nikdy nebude k zastižení, nebude ti k dispozici, otrokáři, šéfe. On je totiž darmošlapem. A to je šlechtický titul...

A kouzlo nejistých noclehů: Probouzejí se ve mně instinkty. Jsem otevřen pro každou příležitost. Pro přijímání darů. Během dne nevím, kde mé tělo spočine na noc, zahřeju-li někde kousek země, sena či podlahy. Vím, že bude nocleh prostý. Nic mi tam nebude patřit. Jen já se tam schoulím, sám do sebe, se svou básní, s tím, co mnou proputovalo během dne. Tu s instinkty

živočišnými probouzejí se i slova: pravá v pravou chvíli. Nebot' jsem je vyhlízel, neukolébán jistotou, že se mám kam vrátit, že je ještě někde něco mé. Ach, jen to ne, chci být zcela u sebe... Tak noc uplyne v bezpečí. A další den se rozlije. Týden. Za čas už si ani nevpomenu, kdy jsem naposledy slyšel rozhlasové zprávy a co v nich hlásili. Cesta a vše kolem ní a nad ní ke mně začne srozumitelně promlouvat, řečí, již není třeba překládat. Je to řeč bezprostředního setkání, vstoupení: Nahá kůže věcí se tetelí na nahém srdci, mraky plující do dálky se mi otírají o hrud' a křídla tažných ptáků se dotýkají mého čela a mých skrání. Žasnu, nebot' začínám rozumět:

Jsem bytost stvořená k naslouchání. Umlkne-li jeden hlas, musí se ozvat jiný, v jiné vrstvě, tóneně. Chci ztišováním postupně odkrývat vrstvy hlasů, stát se závislým jen na těch nejjemnějších šepotech, na mlčení, na nejzazásim sdělení krajiny, jíž cesta prochází... Tu slzy tečou volněji, spontánně vyletují z hrudi smích. Opar v atmosféře času se čistí, vítr mi rozhaluje košili. Vidím náhle své souputníky přes vzdálenost dlouhých roků. Tetelí se ve mně srdce rozkoší očekávaného, když čtu znělky Slávy dcery a vidím v duchu kraj, ve kterém vznikaly, představuju-li si dlouhou chůzi se sluncem ve tváři, celou tu Kollárovu pouť z Jeny na Slovensko a dále do Pešti. A když se v létě rozpáli louky a za ploty se rozkrvaví růže a v polích za vesničkami vlčí máky, myslím na toho, který tak miloval rudé květy a který byl, ó Bože, tak lehkomyslný, že jen zcela nalehko se vypravil do Paříže a na jih Francie, považte, jen „ve svrchníku“. Myslím na Karla Tomana. A kdykoliv se po ochlazující přeháňce projasní rozhled a slunce, už nízké, se zaleskne na stéblech trávy a na kmenech, kdykoliv zahlédnu bledé vzdálené vrcholky Českého středohoří, uvidím i Máchova poutníka, „an dlouhou lučinou spěchá ku cíli, než červánky pominou. Tohoto poutníka již zrak neuzí tvůj, jak zajde za onou v obzoru skalinou, nikdy - ach nikdy!“

Ach, kolik naděje se ukrývá v tom tuláckém: „Nikdy!“ Nikdy předeším už žádné zklamání.

Tulák, tot' vyvrženec. A je to pocta pro mne býti vyvržen z této společnosti. Cítím pokušení, strašlivé: Proklet a navčky příbuzný se vše-mi prokletými básníky, jako bych byl blíže vše-homíru, ohnisku bytí ve všech věcech, v přiro-dě. A tak si sám vystupňuju své prokletí, svůj neúspěch. Nebot' z místa, kam jsem vyhnán stádem, mohu teprve skutečně vidět. Ach, ten vzru-šující slastný pocit, kdykoliv jsem zaslechl: „Jste propuštěn!“, ten úlek smíšený s pocitem očeká-vání: Teprve teď' si to budu moci vychutnat! Usedlík vždy jen přemýšlí, jak se zabezpečit, hlídá, klimbá a těká duchem, vzduch kolem něj smrácne, jeho srdece se obaluje tukem. Ó jak je milé to mastné požehnání, kterého se mu dosta-lo! Není divu, že myslí na zadní kolečka. Jak směšně by za mnou vrzala!

• • •

Jsem stále oním školákem, sotva desetiletým. Vidím stěny domů omítané deštěm, nad městem mraky vykousnuté z hřbetu Pramenáče, těž-ké hliněné mraky. Nic se navenek nemění. A

přece: Vyšel jsem na cestu. Dosud si myslíte, že jsem váš, že mne vlastníte či budete vlastnit, že máte posvátnou povinnost mě hnísti, tvarovat mé srdce. Ale to, co svíráte ve dlaních, je jen můj šat! Prchl jsem vám nahý... Neumím se ještě pojmenovat. Nevím, zda se stanu Ahasverem štvaným z místa na místo niterným neklidem, či svatým Františkem z Assisi, který kráčí vol-ně krajem a ani nepozoruje, jak za ním evakají čelisti nabídek tohoto světa, jak naprázdno klapou pasti otroctví. Dnes na tuhle otázku ještě neodpovím. Vím jen, že večer, až všichni uleh-nou na svá lůžka, usednu ke stolu a začnu psát svoji první skutečnou povídku. A po ní budou následovat další, všechny o útěku z domova. Žádnou z nich nedokončím. Jen to téma mě zjítří, to jediné téma jak hlas toho, který kráčí horami svého nitra: Nikam už nedojít. Nikam se nevrá-tit. Jen žít cestu a proměny její...

(Na vimperském nádraží, v úschovně zavazadel a spěš-nin 26.-30. 4. 1997)

Potměblesk

Vyvstaly mraky, ty mžitky před očima týrané
krajiny, očité zákaly do bulvy noci dusnem vtírané.
A zpoza nich vážná bouře našlapuje bleskem, stíny,
tak zdlouha nad krajem, ve tmě, nad spícími.
Po hromech sestupuje do ticha... Zotvíran rovině,
potmě chci přejít nekrvavou nohou zpět k nevině,
hned po půlnoci musím prchnout vůní deště od milé
a svítáním skončit ten vztah pro sebe, začít pro jiné.
Však kdo mi pak přečte, co teď blesky piší?
A který z nich rozparuje a který tiší?
Vždyť' se jedny navracejí do okvětí
srdcí po špičkách, ty druhé do nich po ostří letí!

Ach, mám už čas od této chvíle až na věky.
Nikdo nevhodí mi pod nohy cíl, blízký ani daleký.
Blesky zhasínají dříve, než po nich slzy vytrysknou.
Potmě chci trpět. Prohořívám vlastní tmou.

Jiří Veselský

Stato, viator!

„S T A T O , V I A T O R...“ – „Postůj, poutníku“ je patrně nejznámější incipit oslovění těch, kdo jdou okolo středověkých tomb, incipit rozhojňující se od časů vrcholné gotiky hluboko do baroka – takto je „viator“ osloven slavným místem posledního spočinutí Ratvida de Souches v brněnském jakubském „dómu měšťanů“ – toho R. S. v takřka kurtoazním pokleku z kovového sošna, zpodobňujícím toho kalvinistu, kterýž ubránil ve třicetileté válce katolické Brno před Švédů. Zastavíš se tady nejednou – někdy i s asociací na Nezvalův verš „potulní rytíř se vracejí domů... Morava, ovečka tichá...“ A prodlíš-li i bez této asociace, uvědomíš si někdy, jako právě nyní při této anketě Welesu, tři termíny pro stav putujících, které někdy jako by splývaly coby synonyma, a uvědomuješ si, jak jejich významové odstíny proměnoval čas! Tedy skrče frekvenci pojmu daných substantiv *peregrinus*, *vagus* a nakonec i *viator*.

PEREGRINUS – to substantivum, které si obliboval Cicero, jak vidno už z excerpt Forcelliniho thesaura latiny, jež přejímají její objemnější, „velké“ slovníky, mělo původně význam dosti vydelený: ten, kdo putuje z jiné, cizí země. Nejsem si jist, kdy začal Cicero působit na autory karolinské renesance, zdali se posunul Mantičiův průzkum dohledávající se jeho vlivu k r. 806 - 808, ale z nadhledovější retrospektivy jako termín se ujal, začasto v plurálu „*peregrini*“, pro iroskotské mnichy v pokřesťanstvu ováne Evropě ještě doslova ve významovém odstínu ciceronském (ostatně v označení i tištěných průvodců pro cizince dodnes se uchovalo jakési, byť si dávno dokonale zciznené, povědomí oné Ciceronovy obliby). Poutník má cíl a vznos, který jej k němu doprovází. Jestliže jinak to byly připomínky křesťanského vyznavačství či působení světců či mučednictví na místech hrobu, pak iroskotským mnichům bylo cílem budou-

cí, a nikoli byvší a osvědčené už horlení pro Krista. Asi v X. století, tj. v odstupu tří století, vznikla legenda jakoby neuvěřitelná, která dokrystalizovala v dochované a zřejmě nejdokonalejší podobě kolem roku 1150 – v ní sv. Brandanus s 18 jej doprovázejícími „iroskotskými“ mnichy dospějí až tam, kde mohou ještě za živa navštívit ráj – nebeský Jeruzalém. Snad právě až tuto variantu příběhu můžeme klást do času křížových výprav, motivovaných tím, aby přes Jeruzalém pozemský doputovali její účastníci do Jeruzaléma nebeského – jak to pak u Chaucera a jeho současníků ve 14. století má být i konečným cílem toho, kdo už je označován termínem „*viator*“.

Ale Čechy a země České koruny neznají doby baroka hromadné pouti, jak upozornil náš prof. F. Stejskal při zmínce Balbínovy legendy o Janu Nepomuckém, jež se stala podkladem pro jeho kanonické řízení; byly ovšem pro Čechy pouti individuální, označované souslovím „causa orationibus“, jak píše o první známé poutníci do Říma Kosmas; byla tu touha druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha navštívit Jeruzalém, neboť mimochodem císařovna Theofanu, obdarovávající ho na tu cestu, doufá, že modlitby za jejího zamřelého manžela Otu II. budou účinnější; veršovaná 2. legenda vojtěšská, datovatelná před Kosmou, uvádí Vojtěchovu pout' k hrobům svatého Martina v Toursu a sv. Benedikta ve Fleury, aby ve své verzi Vojtěchova života Bruno Querfurtský počet „navštívených“ světců rozhojnil o hroby sv. Dionýsia, zvaného Aeropagita, a sv. Maura; Jeruzalém ve 12. století navštěvuje „moravský biskup“ Zdík, snad přece jen (podle argumentu prof. V. Ricnera) syn jmenovaného už Kosmy; do Jeruzaléma touží ovdovělý Hroznata, ctěný pak v řádě premonstrátů jako blahoslavený, ale pro nepřekonatelné fobie z vodního živlu cestu nepodstoupí ani při druhém zhlédnutí moře (podle jeho čes-

kého životopisce píšicího kolem r. 1250) a substituuje ji cestou do Říma... Substantivum „peregrinus“, které proslavilo iroskotského světce ve skladbě NAVIGATIO SANCTI BRANDANI (již ještě v XIX. století zpracoval a u nás tím popularizoval Julius Zeyer), je užíváno přeformované do jiných jazyků například při cestě Karla IV. do Francie a jedna z mála slavných básnířek v době vrcholného středověku Kristýna Pisánská užije ve staré franštině verš pojmenovávající ho „peregrincem“.

První křížová výprava, vyhlášená Urbanem II. v Clermontu r. 1095, mohla být prof. V. Černým označena jako víceméně neozbrojená poutě, jejíž účastníci byli po vstupu do Svaté země snadno pobiti, protože se rekrutovali jednak z lidových vizionářských nadšenců (synchronní pro tu dobu je ostatně počátek flagelantského sebebičování, jež prosazoval dominikánský inkvizitor a pak i mučedník Petr Damiani), jednak z „vulg“ ziskuchtivců vedených nadějí na daleké získatelné pozemky – v každém případě nebyly však ještě předpoklady, aby došlo ke kontaminaci ryze sakrální pouti tohoto typu s poutí za láskou. Asi do dvanáctého století můžeme teprve datovat první známé takovéto sepětí, když princ z Blois, podnícen pověstí o kráse hraběnky trapezuntské a v touze ji spatřit, připojuje se ke křížákům a stává se opěvatelem toho, co nazve a osloví „amor de lonk!“ – „vzdálená láska!“ Tvrce novodobé sexuální encyklopédie Borneman tento platonismus sebetrýznivě masochistický pokládá za přejatý z neomanicheismu, který se dostal do Provence k tamním „katharům“ (odtud pojmenování „kacíř“) od balkánských bogomilců; soudobá sexuologie má za deviaci ostatně kdeco, i výlučnou lásku k jediné ženské bytosti označuje termínem „unifilie“. Tyto lásky ke „vzdáleným“ jsou hyperbolizovány – jestliže Dantovi je Beatrice Portinari tou, „na kterou myslí se v nebi“ označování podobných lásek za „anděla v lidském těle“ stává se rozhojněným klišé i v literatuře dalších staletí, už maximalizací jednoho z Dantových truvérských „analogonů“ je vyvolená nad císařství a nad papežský dvůr – Michail Bachtin ve své rabe-

laisovské monografii upozorňuje, že toto platonické spojení na dálku umožňuje Dantovi a jemu podobnému ctiteli cítit se přítomen u ní v okamžiku, stejně jako proviněním být jí vzdálen bez ohledu na prostor a čas.

Teprve pak doceníme verše, jež dokazují, že v podstatě lidová, přirozená optika stvoří rovněž krásný příměr v krásném rytmu konstatováním, že „milování bez vídání // je jako noc bez svítání“. A připomene-li se nám tímto motivem „svítáníčko“ čili „alba“ jako specifický útvar básnický, musíme dát za pravdu V. Černému i jinozemským medievistům, podle nichž „neplatonická“ láska v albách truvérských, ostatně nepočetných, je původu lidového, rozhojněna jen o postavu hradního hlásného, oznamujícího svým vyvoláváním hodinu úsvitu. Fascinující je způsob, jímž se vyrovnal s touto formou na úsvitu baroka renesanční Shakespeare: dialog Romeo a Julie, v němž namísto hlásného oznamuje jitro skřívan střídající slavík, je „platonický“ v situacích bez doteku milenců, ale přitom v kontextu plném smyslovosti až obligátně lidové – připomeňme jen chůviny připomínky jejího nebožtíka, jenž s malinkou Julií žertoval, že až bude velká, nebude padat na nos, „ale na znak“, nebo i P. Lorenze, který se hrozí, že snad Romeo probděl noc v hříších s Rosalindou. Teprve z hlediska literární komparatistiky i vnitřní analýzy složek tohoto dramatu vyhutnáme tuto ojedinělou novost – a motiv truvérského poutnictví je navozen i překonán vstupem Romeo a jeho družiny na kostýmovaný ples v domě Capuletových v převleku za poutníky – původně z banální až snadnosti takového přestrojení. A entré Poutníkovo:

„Jestliže hrubou rukou, svatá Ty, / Tvou ruku znesvěcuji, za pokání // dva uzardělé poutníky, mé rty, // nech slíbat přečin mého dotýkání“, a od Julie dostane se mu odpovědi: „Své ruce křividiš, milý poutníče, // jež dotykem se mojí ruce klaní. // Má ruce pro poutníky světice a jejich polibek je rukoudání.“

Ale to jsme teprve v první části našeho putování za motivy *putujících*, které stojí za další, samostatný, delší esej...

Peter von Schlackenwert

Kolotoč světa a pout'ové srdce

Odtud seznávám, že nic lepšího nemají, než aby se veselili a činili dobré v životě svém.

(*Kniha Kazatel*)

Welcome my son, welcome to the Machine.

(*Pink Floyd*)

Pamatujete na ten pocit, když se vám podaří odmaturovat, brány světa se otvírají, začíná léto a všechni okolo vás vám to tiše a mile závidí. Ještě přesně nevíte, co bude dál, a to je právě ono. „Máte všecko před sebou,“ připomínají vám neustále.

Jen co nám poměrně mladý ředitel obřadně přebral maturitní vysvědčení, vyrazili jsme s ním sladce přiopilí z gymnázia rovnou na pouť. Abych byl přesnější: na kolotoč. Rozmazané juchající tváře se míhaly vzduchem, hlasitá hudba nám bila ve spáncích a náš milý ředitel pokřikoval, přehlušoval ji a rozesmíval děvčata. Někomu se tam, myslím, udělalo špatně hned, některí skončili na střelnici a já měl před sebou ještě pět bezstarostných let. Proč vám to povídám? Protože to nasednutí na kolotoč po vykonalé „zkoušce z dospělosti“ mi připadá příznačné.

Kdepak jsou ty časy, kdy pouť znamenala pouť za smyslem života anebo pouť na Svatou horu či ke kostelíku sv. Matěje. V dnešní době spatříme jen málo skutečných poutníků, většina z nás totiž pouze sedí v pořádně rozjetém kolotoči.

Ale nebylo to údajně o mnoho jiné ani v dobach, kdy se ještě v neděli po 24. únoru putovalo do Dejvic k svatému Matěji. Jen málokterý z poutníků prý zašel do kostela, většina šla na první jarní výlet za zábavou a povyražením. Čekaly tam na ně „řetízky“ a později i Wiesnerův první kolotoč s podlahou. Matěj sekal ledy, byl patronem řezníků, ale též bezchlavě zamilo-

vaných, kteří věřili, že sáhnou-li v poutní den na kliku u kostelních dveří, budou mít štěstí v lásce.

Ano, osudová láska a pouť. Třeba ta lešanská v červnu 1933:

*Včera ke mně v jízdě
vyskočila, opřela se mi koleny
o lopatky a má křídla se rozprostřela
v její krvi.*

„Utrhne se to!“

*(Tatínská,
všechno to začalo tím dnem, tou minutou,
kdy jsi mi poprvé půjčil svou břitvu.
Utíkal jsem ti s mýdlem na tvářích
a byl jsem k zbláznění živý.)*

V závěru Romance pro křídlovku začínají František Hrubín a Viktor „stavět ze stínů a závrati / opilý kolotoč“, podobenství o poutníkovi v labyrintu světa tu stěží najdeme.

Také v jedné z nejkrásnějších básní Vladimíra Holana, kterou nazval Pršelo, si milenci „jednoho dne umluvili, že příští neděli půjdou na pouť, každý do jiné vsi... A že se sejdou o půlnoci u opukového lomu...“

*...Na chlipném leptu lůny je dosud vidět, jak se
polibili,
objali v nejmíň vrzavých dveřích přírody
a (třebaže člověk zdechá a jen kůň a včela
dosud umírájí) už by byli málem trefili
do černého –*

*když si pojednou uvědomili,
že jeden druhému nepřinesli pouťový dárek...*

Je až překvapující, jak často se v naší poezii objevuje téma pouti - kolotočů. A jako by ani v tomto významu nemělo chybět hledání smyslu, kterým je pro některé básníky právě ta „cerve-

ná růže z papíru“ - láska. Jistě už víte, kam mířím. K básníkovi, v jehož knihách najdeme pouť na mnoha místech. Namátkou vyjmenuji básně Jarní pouť, Matějská pouť, Vesnická pouť, Kolotoč s bílou labutí či dvojí verše (báseň z roku 1933 a cyklus básní z let 1968-1970) nazvané Poutní místo. Bylo by asi přesněji tvrdit, že kolotoč je tu někdy chápán jako metafora života. Přestože Jaroslav Seifert na sklonku života bilancuje právě v básni Kolotoč s bílou labutí takto: „Sbohem. V životě jsem nic nezradil. / Tím jsem si jist / a můžete mi věřit. // Však nejkrásnější ze všech bohů / je Láska.“ Cyklus Poutní místo uzavírá Seifert touto básní:

*Život – to je těžký, strastiplný let
stěhovavých ptáků
do krajin, kde je každý sám. A nikdy nazpátek.
A všechno, co jsi nechal za sebou,
trápení, smutky, všechna zklamání
zdají se být lehčí,
než je tato samota,
kde není žádné útěchy,
která by zkonejšila
uplakanou duši.*

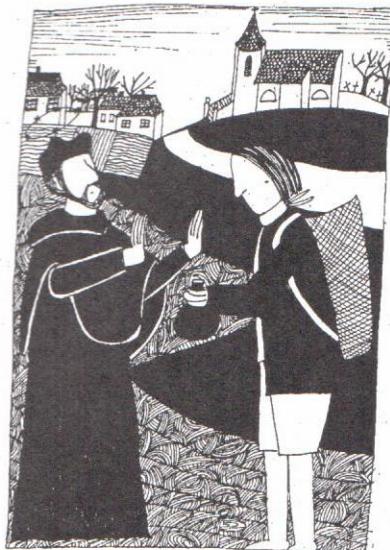
*Co jsou mi platné cibéby!
Ještě že jsem si na pouti vystřelil
červenou růži z papíru!
Měl jsem ji dlouho
a ještě dlouho byla cítit karbidem.*

Doba nám nabízí stále dokonalejší a rychlejší kolotoč. Bourací autička jsou v oblibě již dlouho. Dnes si však můžeme svobodně vybrat, jak ukrátíme svůj čas, z mnohem širší škály atrakcí. Za padesát korun můžeme například vlézt do drátěné klece, jež se s námi vzápětí roztočí. Odstředivá síla nás přimáckne zadý na ocelové pletivo, a pokud nás včas nenapadne podložit si hlavu pouťovým srdcem, za své peníze si vytrpíme své.

Závěrem tohoto zmateného pouťového kramáření v poezii ještě nemohu neocitovat úryvek

z básni Václava Hraběte Pár tónů, který o tom taky něco věděl:

*...A tento bijící se v prsa a v pleš
pugétem stovek a dekretů (Ejhle pravověrný!)
křičí: „Mladíku život se otáčí
jako kolotoč! Uhněte dokud je čas!“
A ty říkáš Ano točí se to jako kolotoč
Zase je říjen koupím si tři lampióny
a večer se zamknu a budu si na nich přehrát
ten žlutý renesanční obraz
A rok se otáčí jak kolotoč
Hulánské koně srpna Eroplán
s babím létem Natupirovaná
Ofélie v březnovém blátě Pokašlávající
labutě listopadu Rok se otáčí
jak kolotoč a flašinet vrže unisono s tebou
těch pár tónů které přebývají
Beethovena verbuň nebo blues
Rok se otáčí stojíš v té ulici sám
proti všem kteří mohou
přijít A do ochraptění flašinetu
slyšíš odněkud z přízemí věži a luceren
ženský hlas jak volá
„Zastavte principále
zastavte!
Toho člověka u střelnice
odněkud znám“*

Ivan Motýl

Putování k Frýdecké Panně

*Jsou teskné oči tvé, Madono Frýdecká,
jak píšeň poutnická „Tys naděje všecka“
(Libor Koval)*

„Roku 1663 tehdejší majitel panství Frýdeckého hrabě Fr. Eusebius z Oppersdorfu dal sochu P. Marie z pískovce umělecky provedenou na kamený sloup pod širým nebem postaviti. Okolní kato-líci ihned chovali k soše té velikou úctu, která vzrostla, zvláště když se rozšířila zvěst, že socha bývá v noci ozářena. V roce 1706 vystavěl farář frýdecký Faldina nad sochou dřevěnou kapli. Návštěvy cítilů k Mariánské soše přibývalo, takže musilo být pomýšleno na stavbu velkého kostela, k níž základní kámen r. 1740 byl položen. Kostel

úplně byl dohotoven r. 1759. Je 47 1/2 m dlouhý, 25 1/4 m široký a 23 m uvnitř vysoký. Věže jsou vysoké 60 m. Okolo kostela je křížová cesta s vy-pouklými obrazy. V pozadí kostela postavena krásná kaple ku poctě nejsvětějším Srdcím P. Ježíše a P. Marie. V lese Hájku, 1/2 hod. vzdáleném, jest dřevěná kaple sv. Kříže a studánka, již se léčivá síla připisuje, k níž se každý poutník rád ubírá, vodou občerstvuje a svíce hořeti dává.“
(Z dobové pouťové pohlednice kolem roku 1905, s četnými historickými chybami)

Teskná putování hluchoněmých a ochrnutých, rodičů s uzlíčkem naděje, která by odvrátila smrt jejich dětí, poutníci s nemohoucími údy, starci s mokvajícími ranami v těle více mrtvém než živém, horalé s plícem pro pár posledních nadechnutí, na nichž mají přiložený zázračný obklad z kuřinců a špiritu. Obraz mariánské poutě. Odvrácené zrcadlo mariánských zázraků, kdy na poutníky nikdy nedopadl mariánský paprsek. Prameny zaznamenávají i tyto události, kdy se očekávání na konci putování promění v tragédii. Více je ale u každého poutního kostela pochopitelně uchováno záznamů potvrzujících zázraky skutečné. Tak jako v případě slezského mariánského poutního místa v chrámu Panny Marie ve Frýdku.

Krypta poutního kostela ve Frýdku skrývá ostatky třinácti poutníků z Hané, pod kterými se prolomil v osmnáctém století most, když se zrovna v den konání poutě přívalila do Frýdku povodeň. „Jednuc stalo se, že lavky přes Ostravicu utrhly se, když hanacka procesi skrz ně šla a tu z těch, jenž do rozvodněné řeky padnuli, třinácte osob utopilo se,“ píše se v dobovém pramenu. Obdobně 7. května 1750 po vykonané pouti v řece utonuly Marie Novotná a Anna Poláškova z Moravy.

Smrt i zázraky. Příběh ochrnuté tovačovské hra-

běnky z čtyřicátých let osmnáctého století je prostý. Počíná snem, ve kterém hraběnka spatří Pannu Marii Frýdeckou, která slibuje, že když se k ní nechá na nosítkách donést, uzdraví se. Zpráva faráře Krištofa Pašky pak uvádí, že hraběnka spatřila u sochy jasnou záři. Již při následující pobožnosti se jí vrací do ochrnutých údů síla a vrací se domů po vlastních nohou. Žena stíhaná strašnými bolestmi a malátností hlavy, která kvůli tomu již hlavu ani neuměla pozvednout, byla dovezena věrným manželem před sochu Panny Marie Frýdecké 13. června 1707. Při vroucné modlitbě se strhla veliká bouře, která, když přestávala, jako by s větrem odnášela i její nemoc. Zcela zdráva se pak žena vrátila domů až do dalekých Velkých Losin. Hluchoněmé Apoleně Robolové stačila touha dotknout se milostné sochy na Vápenkách. Stalo se tak 2. června roku 1748. Dotek opravdu způsobil, že hluchoněmá začala mluvit a vrátil se jí sluch. Podobně se vrátil zrak Kateřině Zapletalové z Raškovic. Po devíti letech nevidomosti se ve velkém očekávání vypravila do Frýdku, samozřejmě s doprovodem, který ji musel celou cestu vykonanou pěšky vést za ruku. Vroucí modlitba u sochy Panny Marie Frýdecké jí vrátila zrak dne 30. 6. 1711. A do třetice, roku 1716 se zcela shodným způ-

sobem vrátil sluch Barboře Malčíkové z Prostějova. Mnoho našich předků pak Panna Maria Frýdecká zachránila i bez zbožné pouti k její podobě v kameni. Někdy stačila pevná víra v uzdravující sílu „Madony Frýdecké“. Zápis kaplana Jana Švehelky z osmnáctého století dokládají řadu případů, kdy rodiče přicházejí poděkovat za přežití svých dětí, které již měly „smrt na krajíčku“, nicméně je zachránila víra v Pannu Marii Frýdeckou. Příkladem je zachráněna Judith Tekel z Těšína před jistou již smrtí padoucnicí či Karla Ivánka z Frenštátu, kterého opustily hned tři smrtelné neduhy, když byl zaslíben do Frýdku.

Historické prameny hovoří jednoznačně. Frýdecké mariánské poutě navštěvovalo již v polovině 18. století na 100 tisíc poutníků ročně. Podle vzpomínek pamětníků, které se nám podařilo vyzpovídat, v době těsně před první světovou válkou se při hlavních poutích (svátky Navštívení Panny Marie 2. července, Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna a Narození Panny Marie 8. září) modlilo v kostele najednou 3 až 5 tisíc lidí. To potvrzují seznamy o počtech vydaných hostií při mších svatých i další zápis. Vzhledem k tomu, že pouti se konají kromě uvedených svátků i každou první sobotu v měsíci, lze skutečně hovořit, vzhledem k časům před první světovou válkou, o nejméně stotisícových návštěvách poutního chrámu Panny Marie Frýdecké ročně.

Mezi tak velkým počtem poutníků se samozřejmě našla i řada „černých ovci“. Velké davy lidí vždy lákají a budou k sobě přitahovat drobné zlodějíčky, ale i žebráky či opilce. Dosud žijící pamětníci potvrzují, že u hlavních schodů do chrámu stávali žebráci, kteří ovšem neprosili o almužnu agresivním způsobem. Většina poutníků jim drobnou mincí přispěla, žádné prameny však pochopitelně nehovoří o tom, jaký mohl být jejich celkový výdělek. Přítomnost opilců kolem chrámu, či dokonce v něm pak naši pamětníci v žádném případě nepotvrzují, s tím, že horší to již bylo pozdě v noci v některých krčmách, kam se vydali otcové rodin poutníků. Většina poutníků brala sice pouť

především jako duchovní záležitost, ale nevzdávala se ani malého „povyražení“. Například poutníci ze Slovenska měli v nohách desítky kilometrů pěší cesty, kdy na hlavní pouť vycházeli ze svých domovů již tři nebo čtyři dny předem. Osvěžení v některé frýdecké hospůdce pak samozřejmě přišlo vhod.

V tomto smyslu se nám podařilo najít unikátní vzpomínce purkmistra města Těšína Aloise Kaufmanna z roku 1840 právě na „neřesti“ při slavných poutích k Panně Marii Frýdecké. Dnes již nevíme, co těšínského purkmistra vedlo k tak jednostrannému a částečně přehnanému odsudku všech poutníků. Mohla to být jeho příslušnost k evangelické víře – luteránství, ale i prostá zášť.

„Město Frýdek je střediskem katolicismu, mísí tem poutí, na které se o mariánských svátcích vydávají tisice lidí, aby se zúčastnili tam konaných bohoslužeb. Nebyl tam trpěn žádný luterán. Bohužel však i v tomto případě se potvrzuje příslušník, že v blízkosti kostela i d'ábel stavi svou kapli. Ve Frýdku se nepostupuje podle zásady – Modlete se a pracujte –, nýbrž podle zásady – Modlete se, abyste v té době mohli nepracovat. Obecný lid je ovládán alkoholismem, ve dnech poutí obklopují kostel krámy prodavačů vodky. Protože kostel všechny příchozí nepojme, část jich zůstává venku, kde v jednom koutě nádvorí duchovní naslouchají zpovědi a rozdávají hostie, a několik kroků dále jsou stoly obklopené pijany, kteří často v opilosti padají mezi modlící se. Z tohoto přílivu lidí mají prospěch řemeslnici, zvláště perníkáři a hospodští, ale ostatní obyvatelstvo podléhá stále větší demoralizaci, také z toho důvodu, že na cirkevních obrazech je napsáno heslo: Pouť k Matce Boží Frýdecké očišťuje od všech hříchů a poklesků. Toto heslo je také možno považovat za propustku k páchaní dalších provinění. U soudních výslechů zlodějů chycených při krádeži se často přihází, že vyzývají Matce Boží za to, že dovolila, aby byli přistiženi, třebaže se tolíkrát účastnili pouť. Pobožnýství obyvatel tohoto kousku země se neomezuje výlučně na rodná místa pouť,

neboť ve Velkém týdnu se početná procesí vydávají do Kalwarie v okrese Wadowice v Haliči. Táhnou Těšinem za zpěvu a modliteb, v posledních dnech týdne se pak účastníci vracejí rozptýleně domů.“

Ijiné prameny z druhé poloviny devatenáctého století jednoznačně dokazují, že prostý lid se v té době alkoholu rozhodně nevyhýbal. Hovořilo se i o takzvaném „kořalečném moru“, proti kterému napsal frýdecký farář Tagliafero do konce krátký spisek, jenž se dodnes nachází v knihovně Muzea Beskyd.

Dříve než se však někteří z poutníků dostali ke sklence místní kořalky, třeba k „alaši“, putovali po bohoslužbách do známého Hájku napít se nejprve svaté vody.

Dobový průvodce v této souvislosti píše: „Poutníci nezapomenou nikdy vypraviti se do Hájku, neboť tam v klidném zátiší a samotě lesní zbožná duše opravdu pookřeje.“

V Hájku se po vykonaných bohoslužbách sestupovalo v dlouhém zástupu poutníků po kamenných schodech k prameni vody, který zde vytéká zpod kaple podnes. Kaple tu však stojí teprve od minulého století. Původně zde byl jen dřevěný kříž, jenž tu roku 1786 postavil lesník Hirschheimer. Později generální vikář P. Šíp postavil dřevěnou kapli, přičemž v roce 1840 byla zhotovena kamenná studna s cementovou nádržkou na vodu.

Pro „svatou vodu“ k poutnímu prameni ve frýdeckém Hájku si čtyřiadvadesátiletý Jan Škarabela, dnes žijící v panelovém penzionu (který shodou okolností zakryl na počátku osmdesátých let nejkrásnější pohled na průčelí mariánského chrámu), chodí již více než osmdesát let. „Sice je tam dnes cedulka, že voda už není pitná, ale já ji považuju stále za zdravou.

A podívejte se na mě, nic vážného mi opravdu není. Na svatou vodu v Hájku nedám dopustit,“ věří vodě z Hájku Jan Škarabela, jehož první vzpomínky na mariánské poutě se datují čtyřletým zážitkem – rokem 1907. Dětský pohled pochopitelně duchovní hloubku kázání na frýdeckých poutích nevnímal.

„To víte, že jsem si všímal, co se prodává ve

stáncích kolem chrámu. Turecký med, perníky, růžence, modlitební knížky, ale i srdce pro děvčata,“ namátkou jmenuje poutovou nabídku, která ho u kramářů před kostelem zaujala. Sám dostával tehdy od svého otce při pouti na útratu pouhých dvacet halérů. „Byl jsem šetrivý, takže mi stačila sodovka a ještě mi zůstalo. A tátu? Ten chodil po pouti většinou se strýcem na těšínské pivo do pivovaru U Klimundy na Brzozovské ulici nebo do kavárny Habsburk na párek a skleničku vína. V tom si tátu liboval, přičemž nesmělo chybět cigáro,“ vzpomíná na poutové slasti Jan Škarabela. Nezapomenutelným zážitkem byly rovněž sudy s kvašenými okurkami – kvašáky. „Při první pouti 2. července ještě nebyly k mání, ale při dvou dalších už stálý sudy s kvašákama pěkně vyrovnané pod schody do chrámu. A to byste se divili, jak byla populární i jen ta samotná kvasná voda, která zůstala v sudech po okurkách!“

Vít Slíva

Okolo Frýdku

(Úryvek)

Okolo Frýdku pusté poutní cesty, korouhve oblak
převlály. – Se mnou jen kukačka:
Přidá mi ještě?

Když jsem šel kolem frýdeckého náměstí,
potkal jsem dvě školačky: – Znáte tu báseň,
jak matka Bernarda Žára
přes všechno milovala?

– Ne, ale paní učitelka
nám ve škole hrála Frýdeckou Pannu Marii.

Dal jsem jim pohlednici, aby viděly,
jak z nebes k Frýdku shlížejí
svatí hudby a poezie.

– Bože, odpust' mi všecko,
odpust' mi,
odpust'! štkal jsem pak
na mříži chrámu Frýdecké Panny

a slyšel jsem plakat i Petru
a břinkat k tomu Leoše.

Přípisy, litery, iniciály

Georg Heym

Zasténání

Smiluj se nad námi, milosrdný Kriste!
V Rostocku sáli jsme jak zchudlí kralalisté
a příšerně jak ovce jsme pak blekotali
v modravém tichu do nádražní haly.

Odbila půlnoc; vechtři začali hlučet
a nám kaskády šnapsu ve střevech kručet;
měsíční sud se rozvalil ztěžka do mračen
jak od Turků na moři hvězdami obklopen.

Aspoň jedno Zdrávas zkuste za nás odříkat.
Šejdrem jsme šmejkli se okolo nádražních vrat.
Na našich nosech měly ve stoce hostinu
krysy až do oběda při 38 Celsia ve stínu.

Varianta:

(Kéž by ses, Ježíši, nad námi smilovat ráčil!
V Rostocku nasávali jsme jak chudí rváči)

S křížkem po funuse a po Velikonocích Ludvíku Kunderovi k sedmasedmdesátinám o trošku víc sedmasedmdesátiletý

Ivan Slavík

Carmina na těžký převod

(Tomáš Vitek: *Carmina, Host* 1997)

V renomované Edici poesie Host vyšla básnická sbírka Tomáše Vítka *Carmina*. Oproti zvyklostem edice je autor této sbírky až na jméno utajen. Sbírka je dělena do tří částí: *Cantus lunae* (1984-1993); *Básně* (1994); *Básně* (1996). *Cantus lunae* je pokus o vytvoření mytu jakési apokalyptické vize autora, rozčtvrceného do zaklínadel čtyř čarodějů – proroků. Zřetelná je snaha dostat se za slovo, uchopit

Georg Heym

Povzdech

Ó Ježísi, smiluj se, smiluj se nad námi!
V Rostocku chlastali jsme jak chudáci neznámí
a v modrém tichu nádraží my zahalečí
řvali jsme strašně, jako když ovce bečí.

Už tluče půlnoc; noční hlídaci ulicemi pádí,
ve střevech šumí nám kořalkové vodopády,
na mračna ale těžce naléhá soudek luny
a hvězdy kolkolem sedí, jak Turci u moře trůní.

Ave Maria se za nás laskavě pomodlete!

Neboť náš houf kolem nádražních vrat
obloukem letěl.

Pak ze stoky spolek krys nám nosy ožíral
až k poledni při 38 stupních Celsiusia.

Publikaci Náryky Georga Heyma, věnovanou Ludvíkovi Kunderovi k jeho sedmasedmdesátým narozeninám, vydal Weles jako svou 2. samostatnou přílohu. Knižka obsahuje originální znění básně Seufzer s devíti překlady autorů L. Kundery, V. Slivy, J. Kováře, M. Děžinského, S. Stanovské, R. Fridricha, N. Holuba, B. Trojaka a D. Slabého. V tomto čísle Welesu s radostí otiskujeme překlad pana Ivana Slavíka a druhou verzi překladu pana Ludvíka Kundera, které oba pánonové redakci zaslali.

tak vše přes jeho magickou sílu: „*A každý výrok je magickou formulí, a proto je každá věta zaříkávadla současně komentována a matena.*“ Ve Vitkově poezii je velmi častý motiv oka, oka svrchovaného, posledního svědka soukromé apokalypy („*Poněvadž životem a účelem všeho je sebeničení... rozeni slepého oka!*“), motiv věčného obrazu zkázy. Celé uchopení textu je pak jaksi vizualizováno, zrak je (bohužel) jediným smyslem, jímž je ohledáván prostor; časté jsou synestezie (*přišlápnuté hudbě vylezá jazyk; na okamžik zesílí k nesnesitelnosti, pak je jí utržena hlava;*). Je nutno říci, že Vitek

je velkým stavitelem obrazu, boschovským imaginátorem zkázy (*A budou nohy, přitlučené k útěku; A budou ruce, rozorané pluhem nelásky; A budou trupy, ohryzané vlky soulože;*), zřídkakdy pak zazní tónina lyričtější: „Miluji ženy. Jejich skryté úsměvy, vábivou hlubinu za jejich jemnými víčky, tišivou vůni těžkých hroznů kadeří... pružné a zlatavé vlnivé lány jejich těl...“; škoda, ve vyznání zdá se mi básník mnohem pevnější a jaksi důvěryhodnější. Někde se ale Vítek ve svém vizionářském rozmachu nevyhnul „logickým násilnostem“: „...berou útočiště v nepohybu: jsou tedy ustavičně nuceni se hýbat.“ Zdá se, jako by často ztrácel odvahu jít čtenáři vstříc, jeho Cantus lunae je traktát dobře promyšlený, ovšem je obalen tlustou huspeninou nacupovaných slov a zámlk, a tím se bohužel stává jen zajímavou šifrou šelmy.

Svůj talent vidění osvědčil i v dalších dvou oddílech sbírky. Básně (1994) jsou vesměs několikaveršové útvary, formou tak vesele kontrastují s textem předchozím, třetí oddíl pak je mnohem stručnější, báseň však tímto zestručněním bohužel nehnutní. Největší hodnota obou těchto částí zdá se, podobně jako v Cantus lunae, ve stavbě obrazu. Básník zde „jede na těžký převod“. Nemohu se však ubránit tomu, abych si nevšiml důsledného ulpívání na schematické konstrukci básní: Jsou to víceméně řetězce genitivních spojení, básně jsou deverbizovány a tak znehybněny, že vypadají pouze jako jakýsi jmenný nához představ a popisů; příběh nenajdeme. Každá báseň začíná mohutným nádechem, během několika veršů však dech dochází a básníka lze přistihnout, jak se nadechuje potají, aby báseň „dokončil“. Autor si vypomáhá aliteracemi (*Sinalé sádlo soulože, mourné mramory mračen*), postponací adjektiv, neologismy, cirkulací a kumulací stejných motivů, expresivním výkřikem (který se často mění v křiklounství: „do děvečky: zahnojený/dřevák chropťení, /odežírané pomyje noci./ Do děvečky. Pacholek/ do... vydatá duchna/smradu, slepá slepice/ luny v díži dvora./ Pacholek do děvečky./ Smrad do děvečky./ Slepice do

děvečky.“). Talent se Vítkovi ale upřít nedá, najdeme metafore a spojení, jež okouzlí: *neslyšné sesychání těla; jiný svět podsmeklý na zděšeném náledí oka; otevřené žily noci; prohořívání zrůdy!* Oslované ani oslovojící není, je jen řečené. Výraz je dynamický, básně vyražejí dech svým „kladením slov k sobě“.

Sám autor nám dává v Cantus lunae vodítko ke své metodě: „*Řeknu slovo o věci. Dám věci jinost. Rozdrtím věc. Rozdrcená věc zahubí jinost. Zničená jinost rozdrtí mě.*“ Je to dost na dobrou báseň? Jak příhodně nám v této souvislosti zazní, ať si v jiném kontextu, Mikuláškovo: to není jen s sebou vzít trošku soli a obraceti v dlaních něco horkého, co se tam upeklo a co se potom sní...

Milan Děžinský

Básně Petra Bubeníčka

(Petr Bubeníček: Básně, Sursum 1995)

Jistá nevyrovnanost a sestupná tendence básní v nesešité knižecce napoví, co se na záložce knihy nedočtete, totiž že Petr Bubeníček je mladý básník, jemuž v době napsání těchto veršů nebylo více než 22 let. Nutno dodat, že básník talentovaný. O tom svědčí několik velmi pěkných básní v první třetině sbírky, v níž „*jsou mista, kde s větrem tančí staré hrušně, co dlouho voní v krbu*“. Verši připsanými J. V. Sládkovi a Juliu Zeyerovi počíná se nenápadný přechod k básním málo žitým, odvozeným z četby, v nichž „*dálka pradálka*“ je mezi autorem a jeho bratrem v Africe (hmm hmm). Když Bubeníček občas sklouzne k laciné pointě (např. trochu přilepené „*Ptal jsem se na lásku / a nevím nic / (když začlo svítání)*“), přimhouříme oko; horší však je, že se v textech začíná objevovat: zasmušilý Rím, Casterina de Soranesi, Eskyimo Welzl, lod' a Naucrates Ductor, Patric Branwell Bronte („*už se není / kam hnout / Patriku / v Hong Kongu se post mortem stojí*“), Grónsko, Ofélie, malý ostrov Peng Chau a stařec Bruno, jehož monolog považuju za vůbec nej-

slabší článek sbírky (vzdáleně připomene Borkovcovu Poustevnu, věštírnu, loutkárnou). Závěr knihy se svým „*popelem nesymbolickým*“ měl patrně čtenáře rozveselit, ale k popukání není. Už se opravdu není kam hnout, Petře, kam se rozletět, na sedm básní je tu příliš mnoho cizorodých pojmu.

Bubeníčkova skromná prvotina každopádně stojí za přečtení. A ačkoli platí výrok Umberta Saby, že „je-li málo těch, kteří slibují, je ještě méně těch, co své sliby plní“, na Bubeníčkovu další knihu se těším.

Petr Madéra

Ještě jednou k Obci

(Miloš Doležal: *Obec, Atlantis 1996*)

Budeme-li knižní prvotinu básníka Miloše Doležala Podivice pokládat spíše za akt hledání a nalézání vlastního stylu, za dílko poněkud ne-soudržné, řekněme rovnou týmž hlasem, že jsme právě proto jeho nominaci na předloňskou Ortenovu cenu pokládali za překvapivou a ne zcela oprávněnou.

Dlužno však také dodat, o kolik přijemnější byly naše dojmy o autorovi a jím nastoupené cestě nad další knihou – básnickou sbírkou Obec. Jejíž hlína je prohnojena znalostí Spoonriver-ské antologie Mastersovy, Slavíkových portré-tů osob pražského polosvěta z Deníku Arnošta Jenče, vědomím toho, jakou pozornost věnovali příslušníci Skupiny 42 lidové mluvě i jevům z periferie života, wernischovskou prací se záměrně užitou a reflektovanou banalitou, trapností a blábolem, hrabalovským hledáním perličky na dně, ustavičným prostupováním světa mrtvých plátnem života současného – jako je tomu v prázích Čepových, archeologii jazyka pojímanou co obnovování paměti a rádu (vztah k této části tvorby krásněveského rodáka L. Dvořáka není nahodilý (Doležal je spoluau-torem scénického pásma z Dvořákových textů) či poněkud popisnou litanickou enumerací v básních Obec, Zvon, Náměstí, která je blízká rané tvorbě Čarkově.

Nad tím vším stojí ovšem vlastní a osobité vi-dění světa: v jeho velikosti i v jeho pádu, v jeho svatosti i v jeho hříchu. Kdy vysoké je patrné díky nízkému. „*Obec je krovák vbitý do rakve*“ (Obec).

Oproštěn od nevěrohodného, nadbytečného ornamentu, je Doležalův text osekán na samu dřeň, až na uzlový bod existence, projadřující se hyperbolou a elipsou zpravidla v kratičkém příběhu-anekdotě.

Básník projevuje neobyčejný cit pro nadsázkou, pro obskurní a vybájené, pro panoptikální a bizarní (Kamil Havlíčků; Metěj Kuděl Cestovatel), pro smyšlenku pointovanou skutečností. Pro symbolnou podstatu jevů; nevyrůstající z tvůrce volního gesta nebo uměně konstruova-ného básnického obrazu, anobrž pramenící v pojmenování konkrétním, věcném, ve význa-mech konotovaných: epilogem první republiky se tak stává „*Masarykův bělouš*“ utracený „*pa-lici ranou mezi bulvy*“ „„, na kraji protektorátu“ (Jen jednou do roka).

Jednotlivé „vyprávějící situace“ stávají se au-torovi průsečíkem, sjednocením možností lid-ského života při současném výběru a (implicitním) hodnocení: „*Moje prabába... vyprávěla... že viděla na poli u Podivic/ škobrtat na podzim anděla/ Okřikli ji a dali se do smíchu/ Prabába vstala ze štokrlete/ a udělala uprostřed louži/ vtom někdo ze dvora lehce se okna dotk*“ (Se kterou jsem pásl husy).

Hrdinství a utrpení je v nich notně umazáno od bláta, aby se stalo uvěřitelným - zbaveno mra-moru mýtu a pozlátka slov předzjednaně na-bubřelých (Tramvaják Holas; Snad tím slavila; Karel Pulec; Budil z Křížal).

Doležalova poezie je účastnou, ne však senti-mentální. Vidí dichotomii mezi davným patri-archálním světem venkovským, v němž výjim-ka, odchylka stává se vlastně potvrzením rádu, a světem moderním, ve kterém je ticho za- věcí a nad- člověkem (ticho, jímž tajemství exis-tence fyzické přeznívá do rozměru metafyzické-ho) přehlušováno informační explozí a veškerý pořádek zůstává utopen na dně dopravních ka-lamit, zaviněných rostoucí rychlostí, hektičností

života. Avšak ani minulost není idealizována, nýbrž nahlédána ve svých rozporech. Vnímaných jako lidské (z člověka vycházející a k němu se navracející), tudiž přirozené: „*Až jednou o svatém tejdnu/ na poli cestou k Mytinám/ zmlácená kráva prošlapala/ Prokopovi hlavu/ Za tři tejdny ta samá kráva/ vezla jeho rakev/ na zahrádecký krchov*“ (Kravky řezal) - v rozměru příčiny a následku, viny a trestu. Do takového světa věru patří také nesentimentálně podaná smrt –; s vědomím toho, čím přesahujeme za její hranice (Na čezetě).

V Obci nalezneme zajisté i méně kvalitní místa: jsou jimi emblémy delších básní (Obec; Náměstí), stylové nepřesnosti dalších delších textů (Z dohraný), nedostatky ve věrojatnosti (Kulak), prvoplánová tendenčnost (Hostinský Mucha), rozmělňování a rozostrování příběhu známého např. z vyprávění Zdeňka Rotrekla (Generál legionář) či přílišný kalkul na výsledný efekt (Mořský vlk). Zvláště tehdy, stojí-li slabší čísla v sousedství básní, z nichž mrazi v zádech: Pra-děd Šuchálek.

Přesto se domnívám, že loňská nominace Doležalovy knihy na Cenu Jiřího Ortena je plně oprávněná: Promyšlená kompozice sbírky, uka-zující, že teprve v celistvosti a úhrnu vytváří umělecký znak (je na čtenáři, aby nad textem nalezl spojité), jednotný styl se střídáním využitím básnických ozdob (koncentrují-li vý-znam a zestroňují výraz) a silně prozaizovaný volný verš spádu většinou daktylotrochejského, vědomí tradic i dosti zřetelný hlas vlastní před-stavují nám novou osobnost české literatury. Do niž vstupuje (teprve) knihou Obec.

Ivo Harák

Vlastimil Milota – Vytloukání klínů (Blok, Brno 1968)

Když jsem nedávno v jednom brněnském anti-kvariátě objevil útlou knížečku třiceti dvou básní *Vytloukání klínů* Vlastimila Miloty, byl jsem

odtamtu doslova „vytlučen“. Krátké, zřídkakdy rýmované básně, před kterými uhnout není kam, mě přinutily zakrátko se pro knihu vrátit a koupit si ji. Milota se v ní představuje jako básník krajiny, stromů, řader, lásky. Lásky jakožto vztahu, soužití mezi mužem a ženou. „*A ty jsi chladla / jako socha / do tmy odlítá. / Náhle jsi ruku vysmekla a - / rovnala sis vlasy.*“ (Vábení). Není to soužití romantické, je to soužití – láska až za hrob: „*A ty se navždy vposloucháš. / Pak neuslyšíš / moje srdce bít, / ale růst jako tráva, / která mi z bolavých zad vyrůstá*“ (Hrob), kdy nelze už nic než být „dva“. Kdy „*Nad horstvy tvých řader / se zvedla zamračená houba*“, „*Ke stěně se tiskl / zoufalý stín, / který ti zůstal z těla*“, ... kdy „*možná to ani nebylo*“, ... ale ... „*Ale nebe, / nebe bylo ráno krvavé.*“ (Vterina před probuzením). Soužití, ve kterém má místo pokora, ale přitom je slyšet „řachat kroky“. V ostatních básních jsou Milotovy hlína, holé dřevo, drát, ale také touha po něčem, co nás přesahuje (příznačně v básni Všechno stěhovavé, která sbírku otevírá): „*Dnes v noci / táhnou husy. / Všechno stěhovavé v nás / natáhlo krky / a chtělo by s nimi.*“ Básnická sbírka Vlastimila Miloty (1923 - 1993) Vytloukání klínů vyšla již bezmála před třiceti lety. Jaké bylo mé překvapení, když jsem po nemálem detektivním pátrání po autorovi zjistil, že byla Milotovou sbírkou druhou a zároveň poslední. (První, Schůzky s tmou, vyšly v roce 1961.) Od konce 60. let se již věnoval pouze próze a své básnické vidění si ke škodě věci (a čtenářů poezie především) zazdil kdesi uvnitř sebe, aby mohl dát v prózách 70. let prostor dělníkům, partyzánum a jeřábům. Škoda. Jak asi mocné muselo být vědomí spolupřetváření dějin. Ani toto však nemění nic na tom, že po sobě zanechal dvě básnické sbírky, a mně nezbývá než „vposlouchat se navždy“ a do rejstříku básníků si tučně připsat další jméno.

Vytloukání klínů

*Po prvním mraziku,
nejhezčím,*

*jaký se povede jesení,
klínem divokých husí
vrostlých do břidlice
vytloukáme
ze srdce kliny.
Jdeme kolem stromu,
jsme strom a vítr.
Jdeme kolem vody,
jsme voda a břeh.
Jdeme v tmě,
jsme tma a plamen.
Océny,
pozdní láska luk,
syčí
v každé naší stopě.*

Vojtěch Kučera

Zpráva pro čtenáře

Počínaje číslem 3/97 bude Weles distribuován spolu se čtvrtletníkem Jihovýchodní pošta, který připravuje náš uherskohradišťský přítel Zdeněk Mitáček. Jihovýchodní pošta se k Vám dostane v podobě samostatné přílohy, kterou budeme vkládat do našeho magazínu.

Vendryňský poetický magazín WELES nabízí:

Magazín Weles 4/96 (Podzim), cena 15 Kč

Magazín Weles 1/97 (Zima), cena 15 Kč

Robert Fajkus: Sivý křik; básnická sbírka, brožovaná, formát A5, 72 stran, 1. vydání, cena 50 Kč

Vendryňská nakladatelská officina WELES připravuje:

Petr Motýl: Leidenská láhev (pracovní název); básnická sbírka

Shel Silverstein: O stromu, který dával; pohádkový příběh

Gaubr k aparátu kráčí

První vzlet aeroplánu v Praze skončil naprostým fiaskem. Počasí samo podniku sice velice přálo a vylákalo tisíce lidí k závodišti chuchelskému, vzduchoplavec Gaubert však Pražany zklamal. Aparát létatci o 3. hodině vznesl se, letěl asi 600 metrů daleko směrem k Zbraslaví, a když chtěl se otočit, klesl s nárazem k zemi. Celý let trval necelou minutu. Obecenstvo pak pospíchal k místu nehody, kdealez zcela neporušeného inž. Gauberta a jeho polámaný aeroplán. Dlouze pak provolával mu zástup: „Hanba!“ Také u pokladen došlo k bouřlivým výjevům, při nichž pokladní kukaně byly rozechvělými davy rozbitý...

(Narodní politika, 3. ledna 1910; kráceno)

Gaubr k aparátu kráčí

Proč lid všechn spěchá k Vyšehradu
všeliký ten shon co znamená
to pan Gaubr se svým auroplánem
v Chuchli na renplace vzlítnot má

Pražané ti ještě neviděli
pověstný aparát lítací
proto všichni vlastnoručně chtěli
spatřiti tu skvělou senzaci

Auroplán to několik je bidel
drátů pár a kousek lajntuchu
vrtule je jako od parníku
motor všechno žene do vzduchu

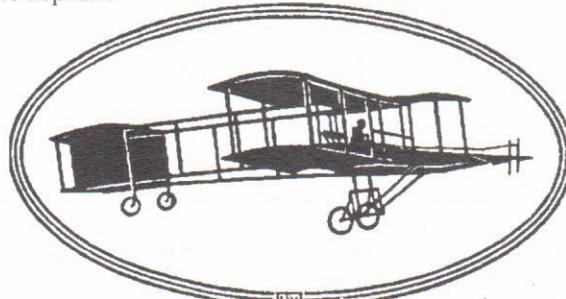
Tu již Gaubr k aparátu kráčí
a tváří se zcela záhadně
lid se kolem v rozčílení tlačí
netušice jak to dopadne

Na montéry zvolal un deux trois
což na česky značí ajn cvaj draj
ti hned k vrtuli jak draci lítnou
neb jsou fachmani a cvrkot znaj

Metrů pár když k obloze již vzlétнул
v auroplánu udělalo ric
po hubě se do země zapíchnul
jak špejl do čerstvejch jitrnic

Z toho plyne mravní naučení
pravil v Chuchli vechtr na trati
člověk že mu pánbůh nedal křídla
nemá se pokoušet létatati

(Dobový popěvek)

PATRON TOHOTO ČÍSLA

Imra al-Kajs

• • •

Nehybný mrak,
kdesi až od souhvězdí Panny,
napojil Váridát a Kalíb s okolní krajinou,
a cestou kolem unazijských plání
podklesl, trochu se nachýlil,
a když pak znehybněl v Tamiji nad horou,
za hlasitého pískání ho jižní vítr podojil.

• • •

V poledním žáru,
tam, kde je Natá, Audá, An'azán,
jak dravý proud se velbloudice hnaly
a v prachu navečer
až u dárajské skály
se jako lehké gazely zjevovaly.

• • •

Doma jen těžko, přátelé,
nalezne piják vystrízlivění.
Co dělat však, je-li to tak,
že pití zítřejší již jisté není?

• • •

Jak dobrý pastýř koní,
který se množství leká,
své rýmy odháním
od sebe do daleka,
a jako on volí šest koní nejlepších,
i já ze svých rýmů stranou
odkládám korále a perlu nevidanou.

Imra al-Kajs, knižecí básníků. Přední představitel arabské poezie, tvorící na přelomu 5. a 6. století. Princ z královského rodu Kinda, marně se snažící získat ztracený trůn, pod jehož jménem se však často skrývaly výtvory těch, kdož rezignovali na osobní slávu a spokojili se tím, že uznávanému velikánu podstrčili nějaký ten verš. Básně, které uvádíme, přeložil Karel Petráček a jsou z antologie *Cestou karavan*, kterou v roce 1975 vydalo nakladatelství Československý spisovatel.

2/97

Poeticky magazin WELES vydává
Wendrynská Literárně-Estetická Společnost,
zřízena pro Těšínské knižectví.

Toto číslo sestavili s pomocí svých přátel
Bogdan Trojak a Vojtěch Kučera.

Výtvarný doprovod Jolanta Trojáková.

Grafická úprava Bogdan Trojak

Tisk Reprocentrum Blansko.

Poděkování firmě FINCLUB s.r.o.,

Ministerstvu kultury ČR

a Tajnému řádu sachsenberských rytířů
za finanční a duchovní podporu.

Příspěvky je možno zasílat na adresu:
Bogdan Trojak, Vendryně 144, 739 94